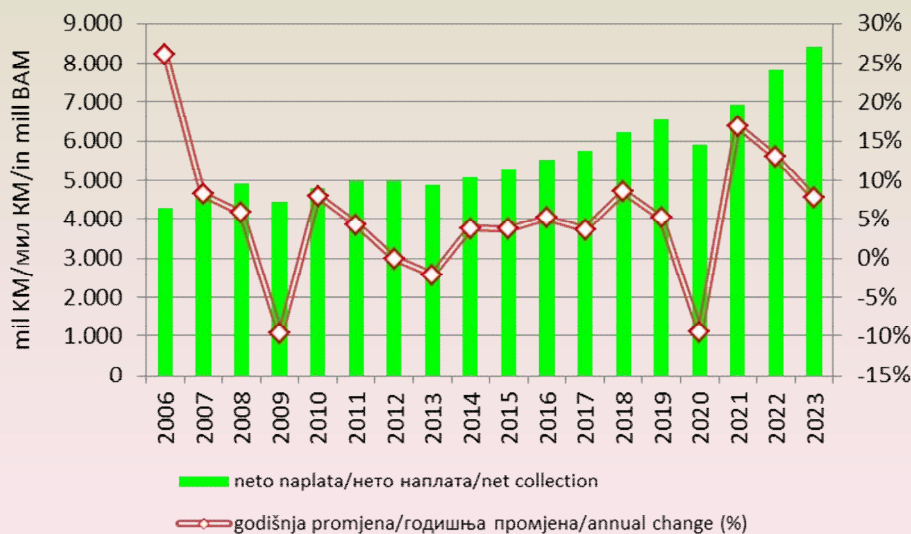

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

Broj
Број
Number **225/226**

mart/april 2024 – ožujak/travanj 2024 – март/април 2024 – March/April 2024

У фокусу...

У прва два мјесеца 2024. настављени су позитивни трендови у наплати индиректних пореза из 2023. године. Према доступним прелиминарним подацима о готовинском току на ЈР УИО у фебруару 2024. наплаћено је 888,2 мил КМ бруто прихода или 119,3 мил КМ више него у фебруару 2023. Исплате поврата су биле мање за 17,8 мил КМ, што је повећало ефекте нето наплате, тако да је у фебруару 2024. нето наплата била већа за 137,1 мил КМ у односу на нето наплату у истом мјесецу 2023., односно за 23,1%.

Раст наплате у фебруару је повећао кумулативне ефекте наплате у прва два мјесеца 2023. Бруто наплата је била већа за 186,8 мил КМ, а исплате поврата биле мање за 44 мил КМ. У цјелини, нето наплата за два мјесеца 2024. је била већа за 230,8 мил КМ у односу на исти период 2023, односно за 19,2%. За анализу наплате прихода у прва два мјесеца 2024. битно је нагласити да је основица за поређење била знатно нижа у првих пет мјесеци него у остатку 2023. (вид. Графикон, црвено) због (i) високих исплата поврата ПДВ-а, које су се стабилизовале и почеле смањивати тек у другом полугодишту 2023, и (ii) смањене наплате акциза на дуванске прерађевине због преласка на нови режим плаћања.

др Динка Антић
шеф Одјељења

Садржај:

Наплата прихода од индиректних пореза у 2023	2
.... Царине	5
.... ПДВ	7
.... Акцизе / путарина	13
Анализа спољнотрговинске размјене за 2023. годину	25

техничка обрада : Сулејман Хасановић, ИТ сарадник
лектор : Дарија Комленовић, проф. англистике

Наплата прихода од индиректних пореза у 2023

(припремила: др Динка Антић)

Анализа прихода од индиректних пореза прикупљених у 2023. укључује анализу укупне наплате и анализу наплате по врстама индиректних пореза. Фокус анализе наплате у 2023. је на приходима од акциза на дуванске прерађевине због значајних негативних ефеката које је примјена новог режима наплате акциза имала, не само на наплату прихода од акциза на дуванске прерађевине, него и на укупну наплату прихода од индиректних пореза. Негативни ефекти измјене режима плаћања акциза на дуванске прерађевине умањили су раст прихода од индиректних пореза у 2023. години за 1,2 п.п., што представља 0,2% БДП¹.

Укупна наплата

Према извјештају о готовинском току на ЈР УИО у децембру 2023.г. је наплаћено 912,6 мил КМ бруто прихода од индиректних пореза, што је за 62,1 мил КМ више него у истом мјесецу 2022. Истовремено су поврати били већи за 10,8 мил КМ, што је умањило ефекте нето наплате. У коначници, у децембру 2023. наплаћено је 691,5 мил КМ нето прихода од индиректних пореза (Графикон 1, лијево, "мјесечна наплата"), односно 8% више него у истом мјесецу 2022. (Графикон 1, десно "мјесечна наплата"). У 2023. години бруто наплата индиректних пореза била је већа за 714 млрд КМ него у 2022, док су истовремено исплате поврата биле веће за 106,2 мил КМ. У коначници, у односу на 2022. **нето наплата индиректних пореза у 2023. години је била већа за 607,8 мил КМ** (Графикон 1, лијево, "кумулатив")., **односно за 7,8%** (Графикон 1, десно, "кумулатив").

Графикон 1

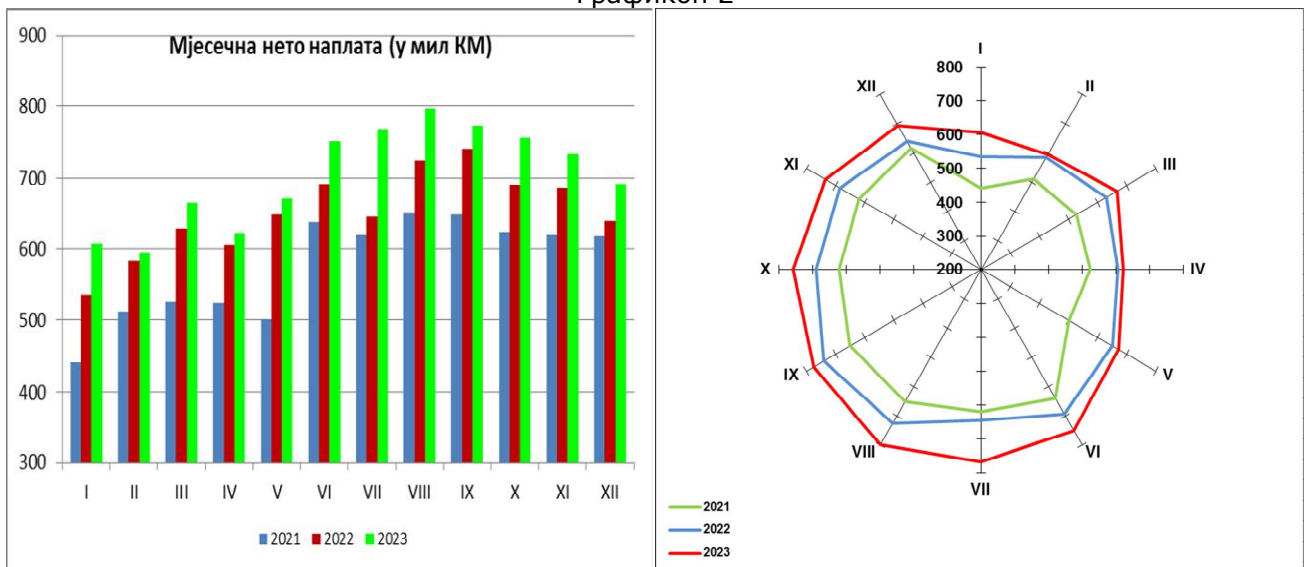
На оба приказа Графикона 1, у апсолутним износима ефеката и релативним односима, могу се уочити два периода током 2023. са различитим трендовима у наплати индиректних пореза, првих пет мјесеци са релативно лошијим, мјерено у односу на високе суфиците остварене у 2022. години, и преосталих седам мјесеци, са снажним опоравком стопа раста, а тиме и

¹ Извор за процјене БДП у 2023: Дирекција за економско планирање, Макроекономске пројекције 2024-2026, септембар 2023.

суфицита прихода. Врхунац растућег тренда забиљежен је у јулу, када је остварена стопа раста од 19,4%, а у наставку године мјесечне стопе раста су се кретале у распону 5%-10%. Позитивни ефекти наплате од јуна 2023. резултат су кумулативног ефекта два позитивна тренда – раста бруто наплате и стагнације, а потом и смањења исплата поврата ПДВ-а. Од оствареног годишњег суфицита нето прихода 1/3 (или 204,9 мил КМ) је остварено у првих пет мјесеци, а од јуна 2/3 суфицита (или 402,9 мил КМ).

Неуједначени трендови у мјесечној наплати индиректних пореза нису били само специфичност 2023. године, већ и претходне три године, као посљедица пандемије корона вируса, а потом и избијања рата у Украјини. Уочава се слична шема мјесечне наплате у другом полугодишту, но, прво полугодиште је турбулентно у свим посматраним годинама, а у оквиру њега карактеристичан је први квартал (Графикон 2).

Графикон 2

Графикон 3

Успоравање наплате индиректних пореза у првом полугодишту 2023. уочава се и у кварталним трендовима (Графикон 3, лијево). Након екстремно високих стопа раста у 2021. и 2022. години у првом кварталу 2023. стопа раста прихода од индиректних пореза износила је 6,7%, а у другом кварталу 4,9%. Ниже кварталне стопе раста у првом полугодишту 2023. посљедица су пада увоза у 2023. и негативних ефеката измјене режима плаћања акциза на дуванске прерађевине.

Значајан је и утицај ефекта базе из 2022. за поређење наплате. Појава рата у Украјини је на различите начине дјеловала на приходе од индиректних пореза у 2022, а тиме и на основицу која се користи за поређење наплате индиректних пореза у 2023. Нагли раст цијена добара и услуга у земљи, као посљедица енергетске кризе и поремећаја у снабдијевању на свјетском тржишту, донио је раст наплате *ad valorem* пореза (ПДВ-е, царине) у 2022. и вишу основицу за поређења наплате тих прихода у 2023. С друге стране, огроман раст цијена деривата нафте донио је пад потрошње и, посљедично, пад прихода од акциза и путарине у 2022. и нижу основицу за поређење наплате тих прихода у 2023. Негативни ефекти више основице у другом кварталу 2023. и дубиозе у наплати акциза на дуванске прерађевине су дијелом ублажени растом домаћег ПДВ-а, смањеним исплатама поврата и растом прихода од царина.

Наставак тренда раста наплате домаћег ПДВ-а, царина као и акциза/путарина на деривате нафте, те значајно успоравање исплата поврата, резултовали су високом стопом раста нето наплате индиректних пореза у трећем кварталу од чак 10,8%. У четвртном кварталу 2023. остварена је стопа раста од 8,3%. Настављен је тренд пада стопа раста прихода од царина, док су стопе раста ПДВ-а и путарине биле ниже него у трећем кварталу.

Коначно су и приходи од акциза изашли из негативне зоне раста у којој су били једанаест мјесеци, што је уз стабилизацију исплата поврата донијело и рекордну наплату у апсолутном износу и годишњу стопу раста од 7,8% (Графикон 3, десно).

Поређења са пројекцијама

Према ревидираним пројекцијама прихода², које је Одјељење припремило половином октобра 2023., пројектована је наплата индиректних пореза у 2023. у износу од 8.427,5 млрд КМ. С обзиром да је наплата индиректних пореза износила 8.434,6 млрд КМ може се закључити да у **пројекције извршене 100,08%**.

Наплата по врстама прихода

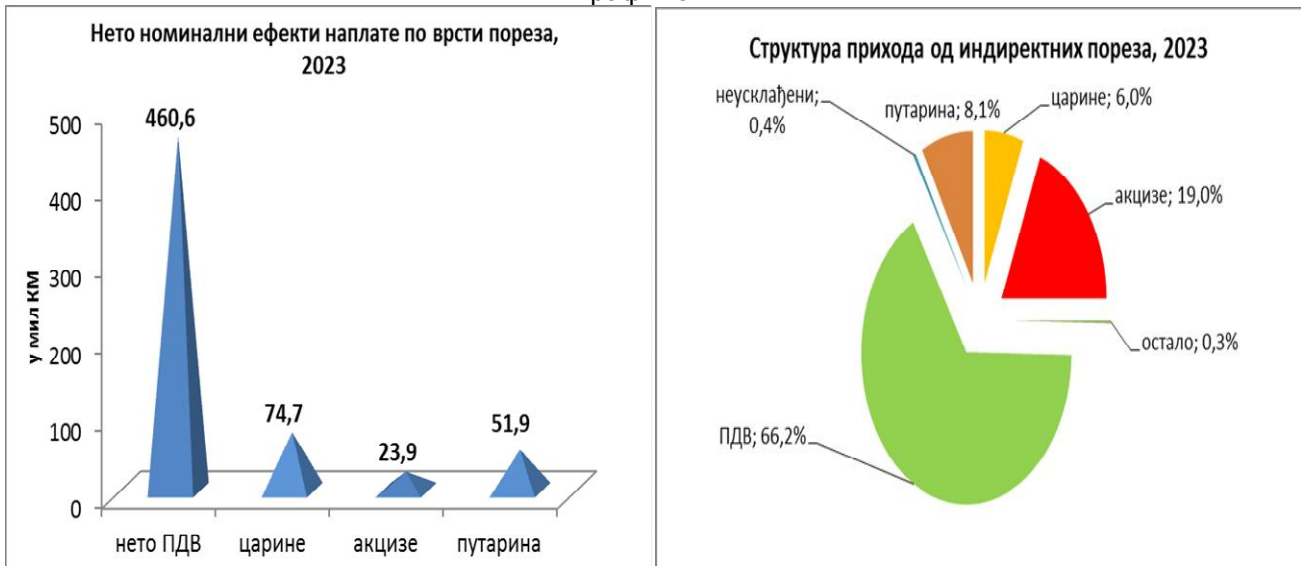
Раст наплате у децембру 2023. побољшао је и слику наплате по врстама прихода (Графикон 4, лијево). Највећи суфицит у 2023. је остварен у наплати ПДВ-а, чак 460,6 мил КМ, затим прихода од царина, 74,7 мил КМ, прихода од путарина и акциза, 51,9 и 23,9 мил КМ респективно.

У анализу наплате по врстама прихода нису укључени неусклађени приходи у износу од 35,6 мил КМ.

У структури прихода од индиректних пореза 2/3 се односи на ПДВ-е, а 27% на акцизе и путарине (Графикон 4, десно).

² Вид. Ревидиране пројекције прихода од индиректних пореза, ОМА Билтен #221/222, новембар/децембар 2023, www.oma.uino.gov.ba.

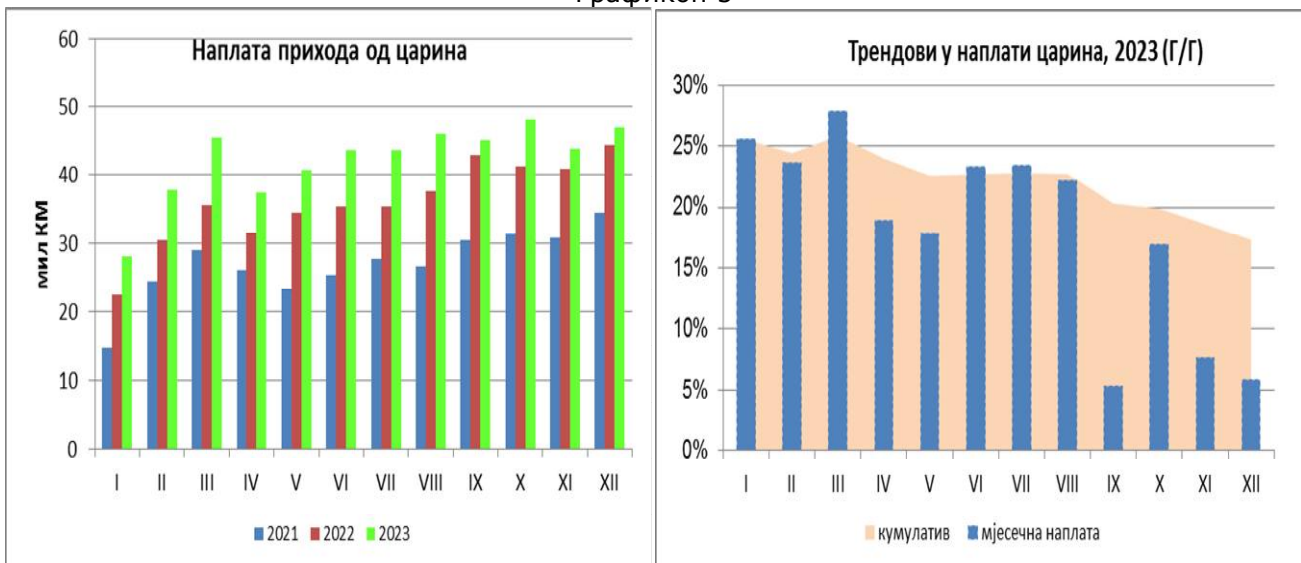
Графикон 4

Царине

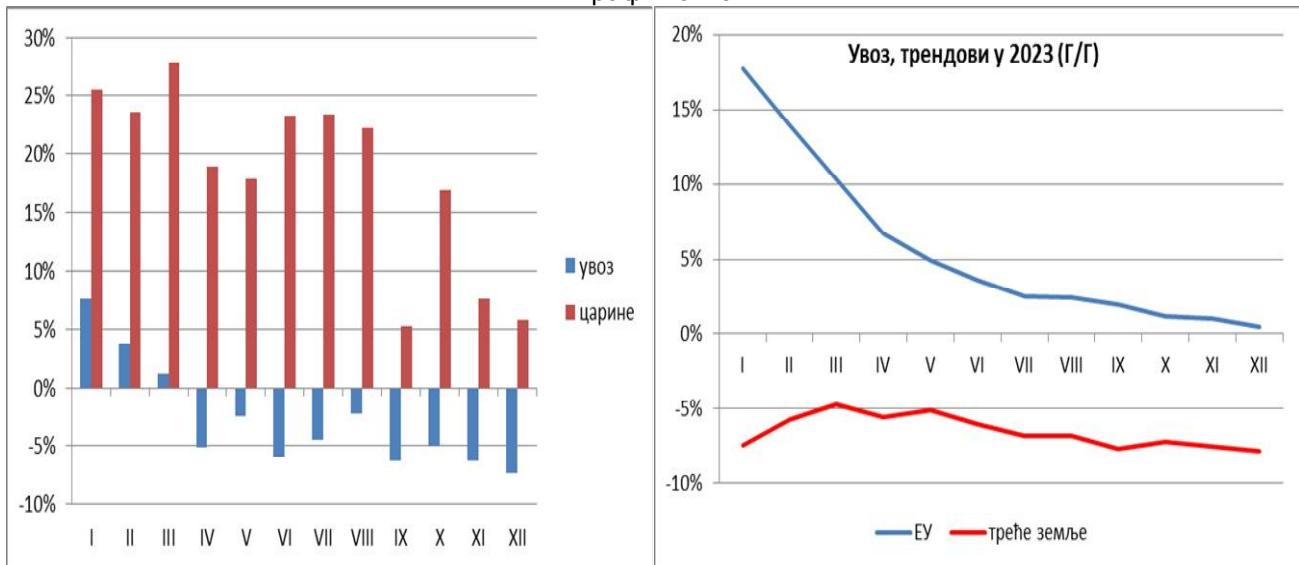
У првим мјесецима 2023. године забиљежен је раст наплате прихода од царина (Графикон 5, лијево), а због ниже основице у првом кварталу 2022. године, прије избијања рата у Украјини, мјесечне стопе раста су биле више од 25% (Графикон 5, десно). У наредним мјесецима наплата прихода од царина у апсолутном износу је расла, али су стопе раста биле ниже због ефекта више основице након почетка рата у Украјини. У децембру је остварена мјесечна стопа раста од свега 5,8%, што представља другу најнижу стопу раста током 2023. године. Ниже стопа раста у септембру, новембру и децембру довеле су до даљњег успоравања кумулате стопе раста која је у коначници смањена на 17,3% (Графикон 5, десно). У односу на јануар ради се о смањењу за више од 8 п.п.

Графикон 5

Успоравање стопа раста прихода од царина може се генерално повезати са падом³ увоза у 2023. Међутим, очигледна је дискрепанца, будући да су трендови раста прихода од царина били екстремно позитивни, а трендови увоза у 2023. негативни (Графикон 6, лијево). Имајући у виду ограничен опсег добара који су под режимом царина потребно је анализирати трендове увоза добара из ЕУ и трећих земаља⁴. У 2023. години увоз из ЕУ је повећан за само 0,5% у односу на 2022., док је увоз добара из трећих земаља био мањи за 7,8% (Графикон 6, десно).

Графикон 6

Међутим, структура наплаћених прихода од царина показује другачију слику. Тако су приходи од царина који су наплаћени на добра поријеклом из ЕУ већи за чак 32,2%, а приходи од царина на добра из трећих земаља за 9,9%. При томе, приходи од царина на добра из трећих земаља чине 2/3 наплаћених прихода од царина, што значи да се анализа треба фокусирати на увоз из тих земаља. У ситуацији када је, након првих шокова изазваних ратом у Украјини, дошло до стабилизације тржишта и пада цијена, а тиме и основице за обрачун царина, неусклађеност између трендова увоза и наплате царине може указивати на промјену режима⁵ наплате царине и/или значајнијих промјена у структури увоза добара која су обухваћена царином у корист добара са вишом царинском основицом или вишим стопама царине. Међутим, уочава се нагло смањивање дискрепанце између стопа пада увоза и раста прихода од царина од августа 2023. На то указују и квартална поређења наплате прихода од царина, која показују високе стопе раста, али са трендом успоравања како се приближавао крај године. У првом кварталу је остварена највиша стопа раста од 25,8%, а потом су стопе раста падале за 4-6 п.п. У другом и трећем кварталу остварене су стопе раста од 20,1% и 16,3% респективно, а у четвртном најмањи раст од 10% (Графикон 7, лијево).

У цјелини, у 2023. остварена је рекордна номинална наплата прихода од царина, највиша од 2008. године када је БиХ почела са петогодишњим смањењем/укидањем царина према Споразуму о стабилизацији и придруживању са ЕУ (Графикон 7, десно).

³ Према подацима Агенције за статистику БиХ у 2023. увоз Босне и Херцеговине је био 3% мањи него у 2022. www.bhas.gov.ba

⁴ У сврху анализе под појмом „треће земље“ подразумевају се све остале земље осим чланица ЕУ, ЕФТА и СЕФТА.

⁵ Наводимо примјер наплате царина на велики број аутомобила увезених преко овлашћених субјеката из ЕУ који су престали са издавањем потврда о поријеклу из ЕУ.

Графикон 7

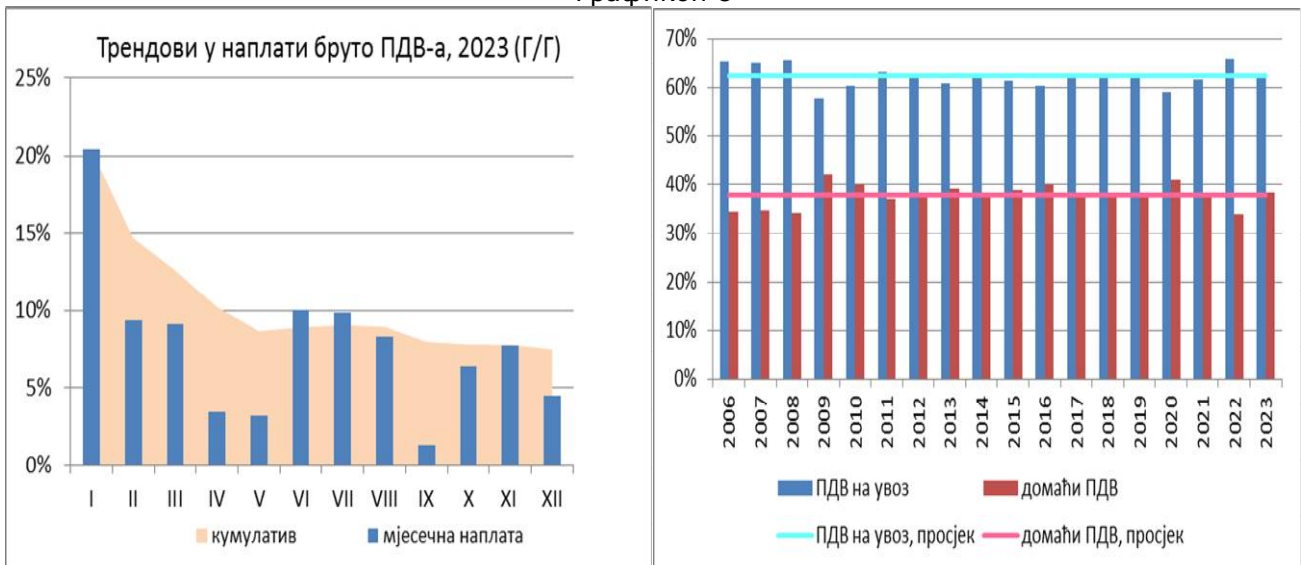

ПДВ

Бруто ПДВ

Тренд снажног успоравања наплате бруто ПДВ-а у првих пет мјесеци 2023. заустављен је у јуну, а од тада су мјесечне стопе раста биле знатно више. Међутим, у септембру је остварен најнижи раст бруто наплате ПДВ-а од 1,3%. Опоравак бруто ПДВ-а је забиљежен у октобру и новембру, но, у децембру је остварен раст од 4,6%. Ипак, успоравање раста наплате од септембра је довело до смањења кумулативне стопе раста бруто ПДВ-а на 7,5%, што је за 1,5 п.п. мање него за првих осам мјесеци (Графикон 8, лијево). Треба имати у виду да се унутар неусклађених прихода, којих је према извјештају за децембар преостало сса 35,6 мил КМ, засигурно налази и значајан дио прихода који се односи на домаћи ПДВ, као компоненту бруто ПДВ-а.

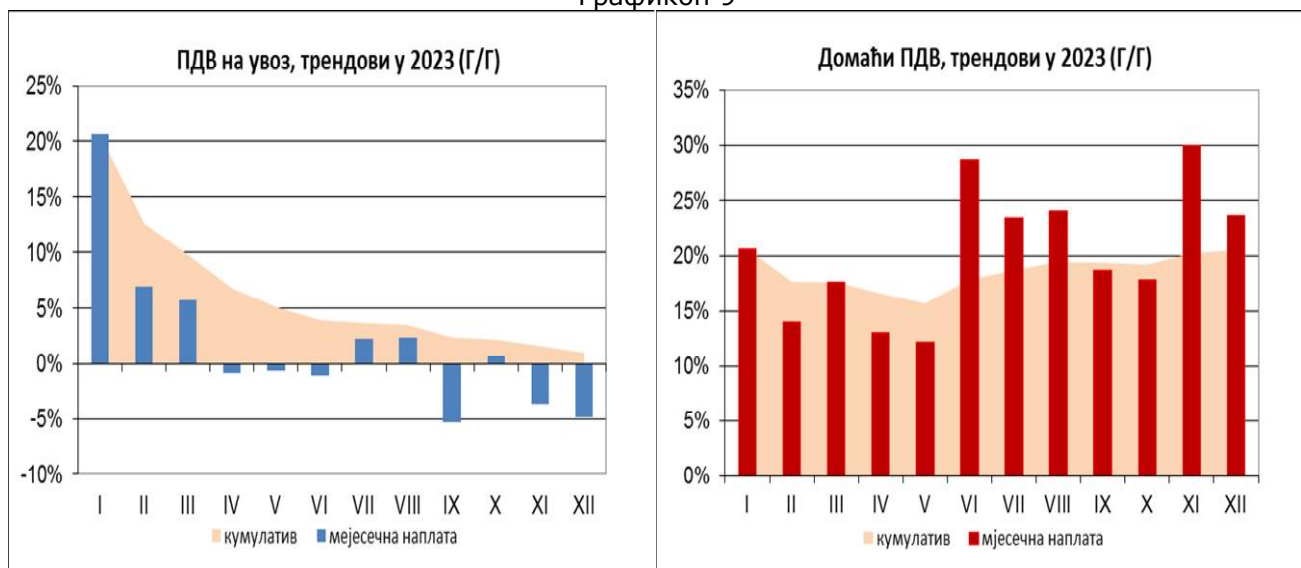
Графикон 8

Анализа кретања структуре бруто наплате ПДВ-а показује доминацију наплате ПДВ-а на увоз, што није неочекивано с обзиром да је Босна и Херцеговина мала и отворена земља, оријентисана на увоз. Удио ПДВ-а на увоз у бруто ПДВ-у у 2023. био је 62,3%, док је удио домаћег ПДВ-а био 37,7%. У односу на 2022. удио ПДВ-а на увоз је био мањи за чак 4,4 п.п., док је удио домаћег ПДВ-а био већи за 3,7 п.п. Из наведеног би се могао извући закључак како је пад увоза у 2023. довео до пада удјела ПДВ-а на увоз у бруто ПДВ-у. Међутим, поређења структуре бруто ПДВ-а у периоду 2006-2023 показују да су удјели у 2023. близу вишегодишњег просјека. Уколико занемаримо почетне три године, које претходе либерализацији вањскотрговинске размјене (тј. примјени ССП), када је удио ПДВ-а на увоз био изнадпросјечан и због значајног удјела царина у основици за израчун ПДВ-а, преглед структуре бруто ПДВ-а у периоду 2009-2023 (Графикон 8, десно) показује значајнија одступања само у неколико „кризних“ година. Мањи удио ПДВ-а на увоз од уобичајеног због пада увоза је забиљежен 2009., у вријеме глобалне економске и финансијске кризе, и 2020., због пандемије коронавируса, док је неуобичајен раст удјела забиљежен 2022, због енормног раста цијена енергената, сировина и осталих добара на свјетском тржишту након почетка рата у Украјини.

Анализа кретања компоненти бруто ПДВ-а у 2023. указује на закључак да је успоравање бруто наплате ПДВ-а последица лошијих трендова наплате ПДВ-а на увоз, који, у континуитету, трају од априла 2023., а којег карактеришу негативне стопе раста, максимално до -5,3% у септембру, те скромне позитивне стопе раста, максимално до 2,4% у августу (Графикон 9, лијево).

Графикон 9

Трендови у наплати бруто ПДВ-а у 2023. су специфични због неоуобичајено високих мјесечних стопа раста домаћег ПДВ-а, које су се кретале у распону од +14% до чак +30% у новембру 2023. (Графикон 9, десно). Висока наплата домаћег ПДВ-а је дијелом последица задржавања високих цијена у земљи и након пада увозних цијена, поготово цијена енергената. Један од фактора раста је било и проширење опсега опорезивања пакета услуга банака, што је донијело 1,5 п.п. раста домаћег ПДВ-а. У сваком случају, ради се о врло високој стопи раста домаћег ПДВ-а, далеко изнад пројекција потрошње.

И квартално поређење наплате бруто ПДВ-а по компонентама указује на закључак о продубљавању негативних трендова у наплати ПДВ-а на увоз, те високом расту домаћег ПДВ-а, као последице пада увоза, односно задржавања високих цијена у земљи. Раст ПДВ-а на

увоз од 8,9% остварен је само у првом кварталу 2023., док је у другом, трећем и четвртном забиљежен пад од -0,9%, -0,4% и -2,6% респективно (Графикон 10, лијево). С друге стране, кварталне стопе раста домаћег ПДВ-а су у континуитету позитивне са трендом раста за разлику од ПДВ-а на увоз. У првом кварталу 2023. раст домаћег ПДВ-а је износио 17,6%, у другом 18,1%, трећем 22%, а у четвртном чак 23,9% (Графикон 10, лијево).

Графикон 10

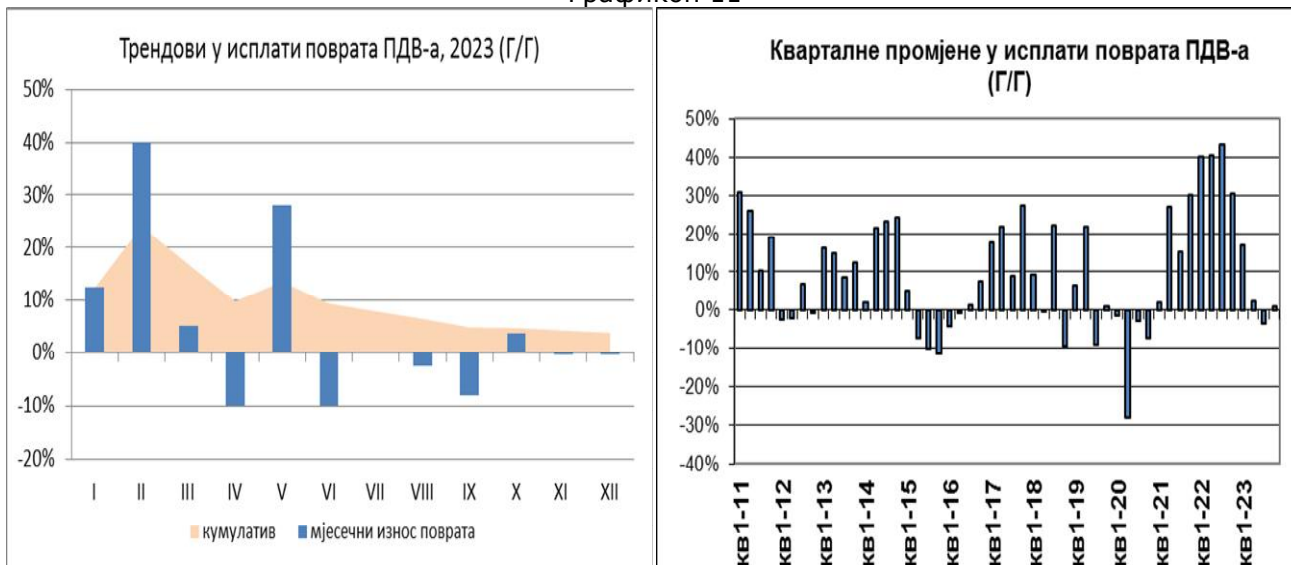

Преглед годишњих стопа раста компоненти бруто ПДВ-а показују раст ПДВ-а на увоз у 2023. од само 1%, док је годишња стопа раста домаћег ПДВ-а у 2023. чак 20,5% (Графикон 10, десно). Преглед указује на турбулентна кретања на свјетском тржишту и домаћој економији у посљедње четири године, која су у значајној мјери утицала на шему наплате ПДВ-а у БиХ. За разлику од претходних година у којима су забиљежене солидне стопе раста ПДВ-а на увоз и нешто скромније стопе раста домаћег ПДВ-а, у посљедње четири године забиљежени су екстремни трендови у наплати ПДВ-а на увоз, огроман пад у пандемијској 2020. и скоро нулти раст у 2022., те огроман раст у постпандемијској 2021. и „ратној“ 2022. години. С друге стране, биљеже се огромне стопе раста домаћег ПДВ-а као посљедица наглог раста потрошње након пандемије, скока цијена узрокованог ратом у Украјини и задржавању високих цијена у земљи и након консолидације свјетског тржишта.

Поврати ПДВ-а

Анализа поврата ПДВ-а показује да у 2023. постоје два различита тренда, у првих пет мјесеци и од јуна до краја године. Исплате поврата ПДВ-а су снажно осцилирале у првих пет мјесеци 2023., са распонем мјесечних стопа раста између -10% и +40% (Графикон 11, лијево).

Графикон 11

Од јуна мјесечне стопе раста поврата су углавном негативне, а скромни раст је забиљежен само у октобру. Стагнација, а потом и пад исплата поврата имали су за посљедицу да је кумулативна стопа раста поврата на крају 2023. пала на свега 3,8%, скоро 10 п.п. мање него за првих пет мјесеци 2023. (Графикон 11, лијево, „кумулатив“). Подјела на два аналитичка периода показује да је у првих пет мјесеци исплаћено 109,9 мил КМ поврата више него у истом периоду 2022, док је у преосталих седам мјесеци исплаћено мање за 31,3 мил КМ у односу на период јуни-децембар 2022.

Наведене трендове показују и квартална поређења, која у односу на 2022. указују на снажно успоравање раста. Само у првом кварталу је забиљежена врло висока стопа раста од 16,8%. У другом кварталу стопа раста је пала на свега 2,5%, у трећем је забиљежен пад исплата од 3,4%, а у четвртном минималан раст од 0,8% (Графикон 11, десно).

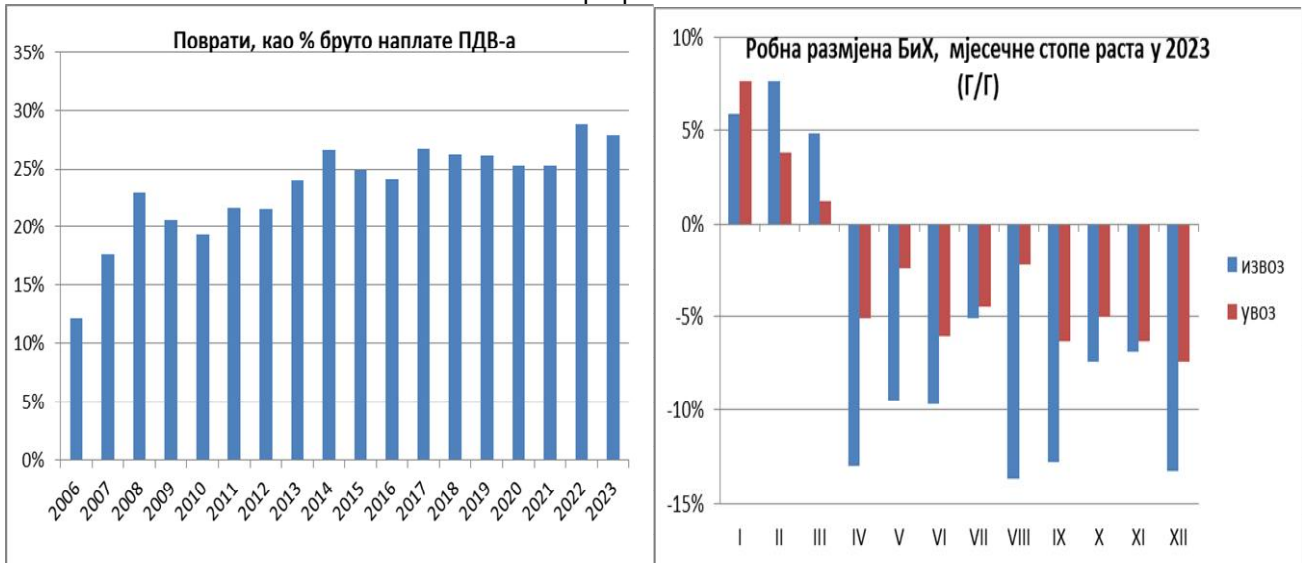
Анализа структуре поврата показала је повећање исплата поврата обвезницима за свега 3,3% (Графикон 12, лијево), односно за 64,1 мил КМ, у односу на 2022., док су поврати међународним организацијама и пројектима већи за 10,5% или за 11,1 мил КМ (Графикон 12, десно). Висина исплата ове категорије поврата зависи од уговорених великих инфраструктурних пројеката који се финансирају од стране међународних финансијских институција, као и о динамици реализације већ договорених пројеката.

Графикон 12

Због снажног пада исплата поврата удио кумулатива поврата ПДВ-а у кумулативу бруто ПДВ у 2023. износио је 27,8%, што је за 1 п.п. мање од удјела у 2022., али и више у односу на све претходне године од увођења ПДВ-а (Графикон 13, лијево).

Графикон 13

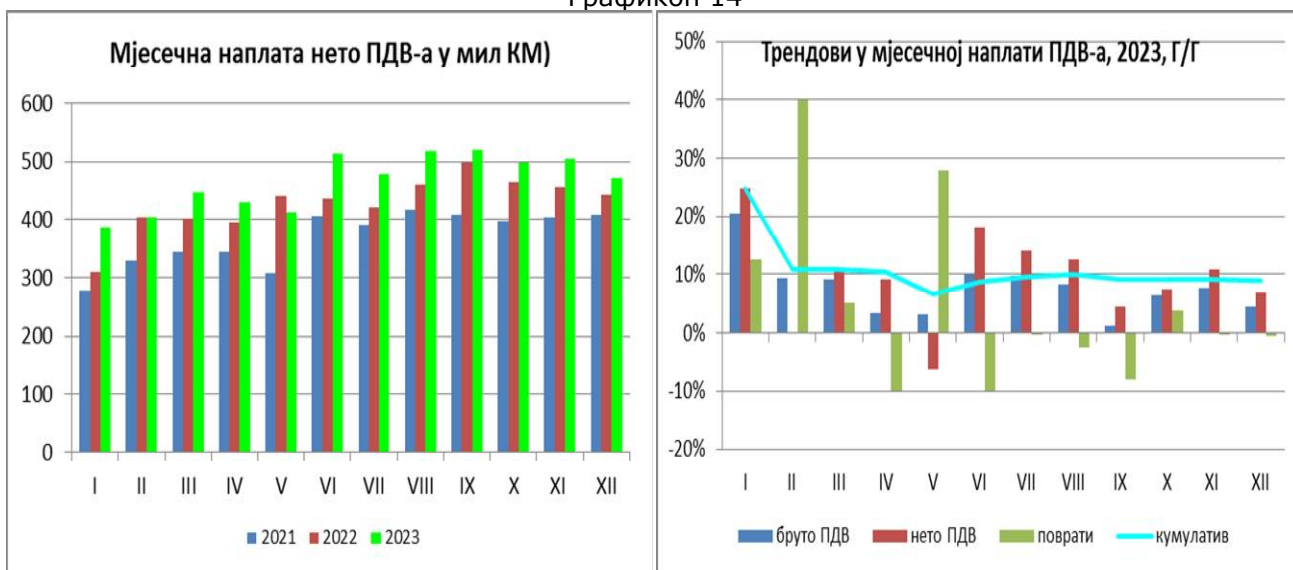
Трендови у исплатама поврата у 2023. не представљају изненађење с обзиром на пад увоза и извоза од априла 2023. (Графикон 13, лијево). Приликом анализе везе поврата и увоза/извоза потребно је узети у обзир рокове подношења пријава ПДВ-а и прописане рокове поврата⁶ из Закона о ПДВ-а, што значи да су исплате поврата у одређеном мјесецу посљедица кретања увоза/извоза два-три мјесеца раније.

⁶ Према Закону о ПДВ-у поврати претежним извозницима се исплаћују у року од 30 дана од подношења ПДВ пријаве, а поврати осталим обвезницима (остали извозници и увозници) у року од 60 дана од подношења ПДВ пријаве.

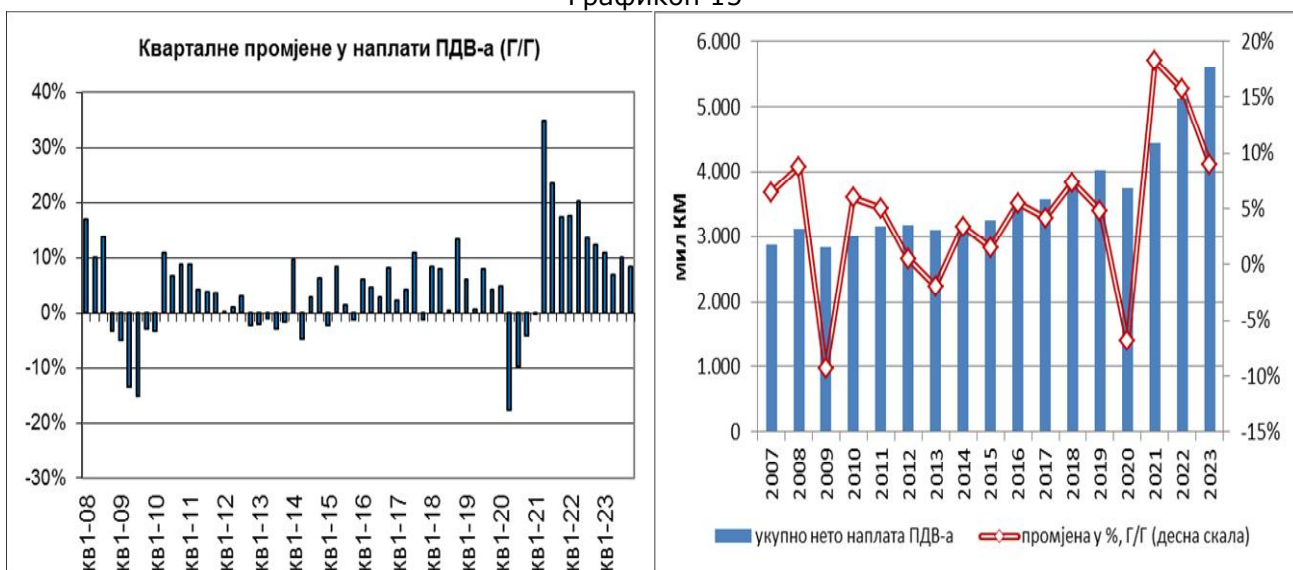
Нето ПДВ-е

Наплата нето ПДВ-а је резултат трендова у наплати ПДВ-а на увоз, домаћег ПДВ-а и трендова у исплати поврата. У првих пет мјесеци 2023. забиљежене су снажне осцилације у исплатама поврата, поготово у фебруару и мају, што је уз спорији раст бруто ПДВ-а имало за резултат нулти (фебруар) и негативни (мај) раст нето ПДВ-а (Графикон 14). Успоравање исплата поврата од јуна је имало позитиван учинак на нето наплату ПДВ-а, која се стабилизовала и није се значајније промијенила до краја године. Релативно лошија наплата бруто ПДВ-а у посљедња четири мјесеца 2023. је у одређеној мјери неутрализовала позитивне ефекте раста бруто ПДВ-а и стагнације и смањења поврата, што је резултовало благим успоравањем кумулативне стопе раста до нивоа од 9% (Графикон 14, десно, „кумулятив“). Треба напоменути да је, већ споменуто, проширење опсега опорезивања услуга банака донијело 0,8 п.п. раста нето ПДВ-а, као једнократни ефекат.

Графикон 14

Графикон 15

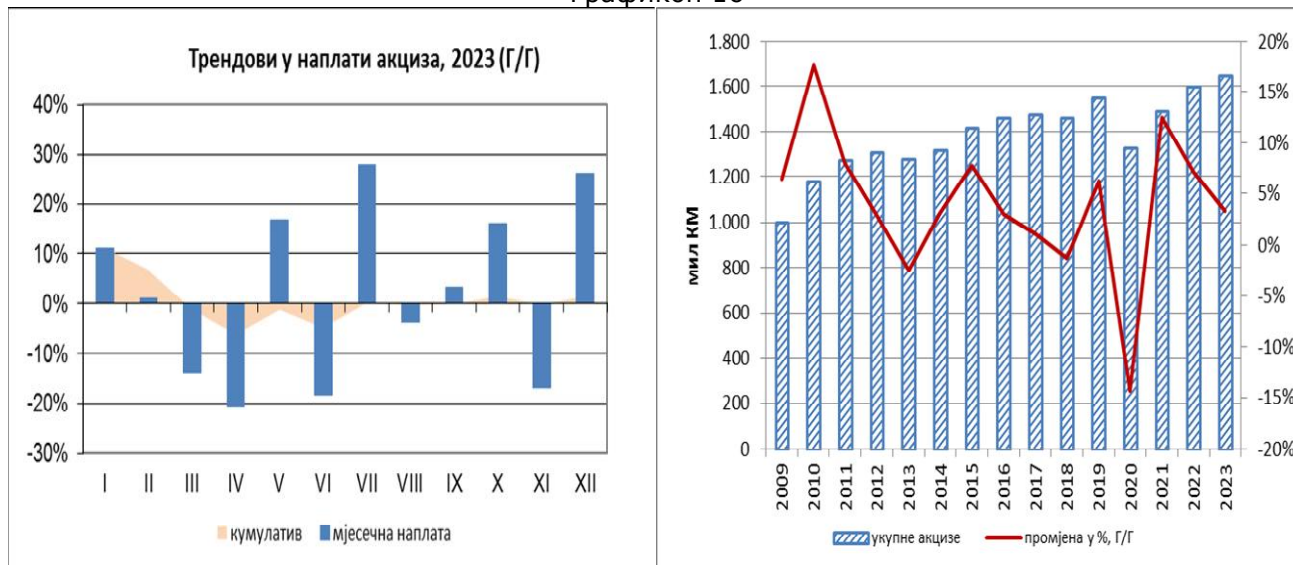
Квартална поређења показују високе стопе раста у континуитету од другог квартала 2021., са снажним успоравањем у 2023., што је и разумљиво због исцпљивања ефекта ниже основице за поређење из времена примјене рестрикција у борби против пандемије коронавируса, али и због више базе за поређење из 2022. након избијања рата у Украјини. У првом кварталу 2023. остварен је раст нето ПДВ-а од 10,8%, но, раст поврата је смањио стопу раста у другом кварталу на 6,9%. Раст бруто наплате и стагнација поврата у трећем кварталу је поновно донијела већи раст нето ПДВ-а од 10,1%, а лошији учинци крајем године довели су до ниже стопе раста од 8,3% у четвртм кварталу 2023. (Графикон 15, лијево). Поређење номиналне нето наплате ПДВ-а у 2023. са претходним годинама указује на закључак да је у 2023. забиљежен максимум од увођења ПДВ-а (Графикон 15, десно доље).

Акцизе

Укупне акцизе

Наплату акциза уобичајено обиљежавају снажне мјесечне осцилације, детерминисане наплатом акциза на дуванске прерађевине, као најзначајније компоненте укупних прихода од акциза. Осцилације мјесечне стопе раста су се кретале од -22% у априлу до +35% у јулу (Графикон 16, „мјесечна наплата“). Осцилације су настављене и у четвртм кварталу 2023. У октобру је остварен раст наплате акциза од 15,6%, у новембру пад од 17,5%, а у децембру поново висок раст од 23,2% (Графикон 16, лијево).

Графикон 16

Мјесечна колебања наплате акциза посљедица су неколико фактора. Од оних који су везани за кретања у 2023. најважнија су промјена шеме наплате акциза због примјене новог режима плаћања акциза на дуванске прерађевине, те колебања малопродајних цијена деривата нафте у земљи, а тиме и потрошње деривата узрокована кретањима на свјетском тржишту енергената. Исто тако, мјесечне стопе раста осцилирају и због базе за поређење, која је била нижа од марта 2022., након почетка рата у Украјини, када се ради о акцизима на деривате нафте.

Коначно, велики пад наплате акциза у новембру је посљедица великих исплата поврата акциза на дуванске прерађевине. Поврати су уобичајени код акциза на деривате нафте и алкохол, но, њихов износ је занемарив с обзиром на укупно наплаћене приходе од акциза.

Међутим, у новембру и децембру 2023. је враћен значајан износ акциза на оштећене акцизне маркике за обиљежавање дуванских прерађевина, као и више уплаћене износе акциза у моменту преласка са старог на нови режим плаћања.

Осцилирала је и кумулативна стопа раста. У првом полугодишту је у већем дијелу била у негативној зони раста, а у другом је укупна наплата акциза на нивоу нултог раста, са врло малим одступањима (Графикон 16, лијево, „кумулатив“). Графикон 16, десно, даје приказ трендова кумулативне бруто наплате акциза у 2023, прије исплате поврата. Стопа раста бруто наплате акциза је износила 3,4%, но, након исплата поврата остварен је раст нето наплате од само 1,5%.

Ефекат ових једнократних поврата акциза на дуванске прерађевине утицао је и на кварталне трендове. Квартална поређења показују наставак негативног тренда раста из 2022. године у првом и другом кварталу 2023., када су забиљежене негативне стопе раста од -1,2% и -7,7%. Преокрет је наступио у другој половини године, када је у трећем кварталу остварен раст од 10,4%, а у четвртном чак 14,4% (Графикон 17, „бруто наплата“). Међутим, уколико се узму у обзир једнократни поврати акциза на дуван раст прихода од акциза у четвртном кварталу износио је само 6,3% (Графикон 17, „нето наплата“), односно чак 8,1 п.п. мање.

Графикон 17

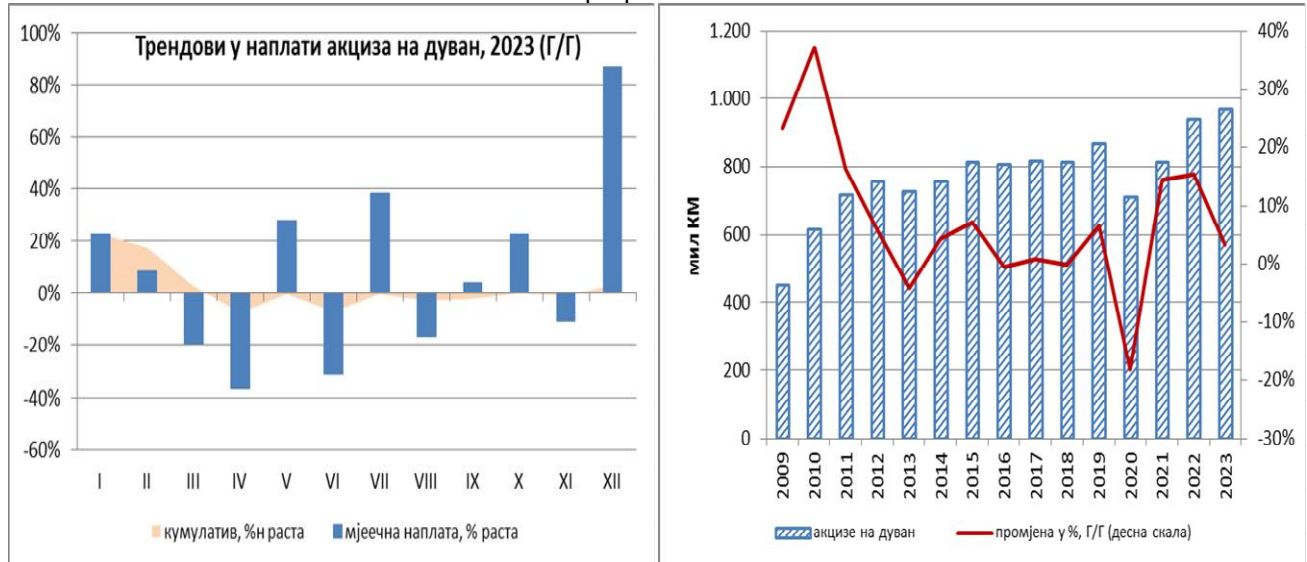

Акцизе на дуванске прерађевине

Мјесечни трендови у наплати укупних акциза (Графикон 16, лијево) и мјесечни трендови у наплати акциза на дуванске прерађевине (Графикон 18, лијево) су скоро идентични, с тим да су мјесечне стопе раста или пада прихода од акциза на дуванске прерађевине више или ниже него код укупне наплате акциза. Одступања у односу на трендове наплате укупних акциза настала су због кретања наплате акциза на деривате нафте, као друге најзначајније врсте акциза у укупно наплаћеним акцизима. Иако је већи дио године кумулативна стопа раста акциза на дуванске прерађевине била око нуле, мјесечне осцилације у наплати акциза на дуванске прерађевине су биле оштрије, а стопе су се кретале од -36,5% у априлу до чак +86,8% у децембру 2023. Енорман раст акциза у децембру је посљедица екстремно ниске

основице из децембра 2022., када је, пред прелазак на нови начин плаћања акциза, преузета минимална количина акцизних маркица за цигарете од стране дуванских компанија⁷.

Графикон 18

Прелазак на нови начин уплате акциза се негативно одразио на укупну наплату (Графикон 18, лијево, „кумулатив“). Окончањем прелазног периода наплата прихода се стабилизовала. Велики раст наплате акциза у јулу од 46% скоро је анулирао пад наплате акциза из првог полугодишта, но, наставак године је поново донио негативне трендове који су трајали све до децембра, а тек наплатом у децембру кумулатив акциза на дуванске прерађевине премашује наплату из 2022. У коначници је остварен раст од 3,4%. Акцизе на дуванске прерађевине су биле најзначајнија врста прихода чија наплата је тек 2022. успјела премашити до тада рекордну 2019. Након смањене наплате прихода од акциза на дуванске прерађевине у 2020. и 2021. забиљежена је висока стопа раста од 15,4% у 2022. У 2023. наплата акциза је премашила 2022. за 31,8 мил. КМ, чиме је постављен нови рекорд у наплати (Графикон 18, десно).

Осцилације у наплати акциза на дуванске прерађевине су уобичајене, с обзиром да наплата зависи од продајних политика двије мултинационалне дуванске корпорације, које држе чак 83% тржишта цигарета у БиХ. Међутим, у 2023. осцилације у наплати акциза су додатно заострене због примјене новог режима плаћања од прољећа 2023⁸. Нови режим плаћања акциза подразумијева плаћање акциза приликом увоза дуванских прерађевина умјесто плаћања акциза приликом преузимања акцизних маркица. Преласком на нови режим плаћања акциза скраћен је временски размак између уплате акциза и пласмана цигарета на који се уплата односи⁹. Посљедица преласка на нови режим плаћања био је вакуум у наплати акциза, чија је дужина и, посљедично, утицај на наплату прихода од акциза, зависила од интервала између преузимања маркица и увоза цигарета¹⁰. Ради се о једнократном ефекту,

⁷ Количина преузетих акцизних маркица у том мјесецу била је најмања од децембра 2020.

⁸ Измјене Закона о акцизима („Службени гласник БиХ“ бр. 50/2022).

⁹ До измјена Закона о акцизима акцизе су се плаћале у моменту преузимања маркица за цигарете, што је производио негативне ефекте не готовински ток дуванских компанија будући да је било потребно уплатити значајна финансијска средства за акцизе много времена прије њихове продаје.

¹⁰ Између те двије крајње активности потребно је извести акцизне маркице у земље гдје се дуванске прерађевине производе, произвести цигарете и превести их у БиХ. Зависно од произвођача до сада је било потребно најмање мјесец дана да се увезу цигарете са акцизним маркицама на које је плаћена акциза.

који је позитиван за готовински ток дуванских компанија, док за државу представља губитак прихода од акциза (Оквир 1).

Иако се очекивало да ће ступањем на снагу свих проведених прописа дуванске компаније током јануара 2023. прећи на нови режим плаћања, то се није десило због прилагођавања царинским процедурама у вези плаћања акциза код увоза (прибављање банковних гаранција и др.). Имајући то у виду разумљиво је да се разликовао темпо преузимања нових процедура од стране дуванских компанија и преласка на нови режим плаћања. То је, у коначници, имало за последицу да се ефекат губитка прихода временски протеже календарски од средине фебруара до средине априла 2023, односно у три мјесечна извјештаја у периоду фебруар – април.

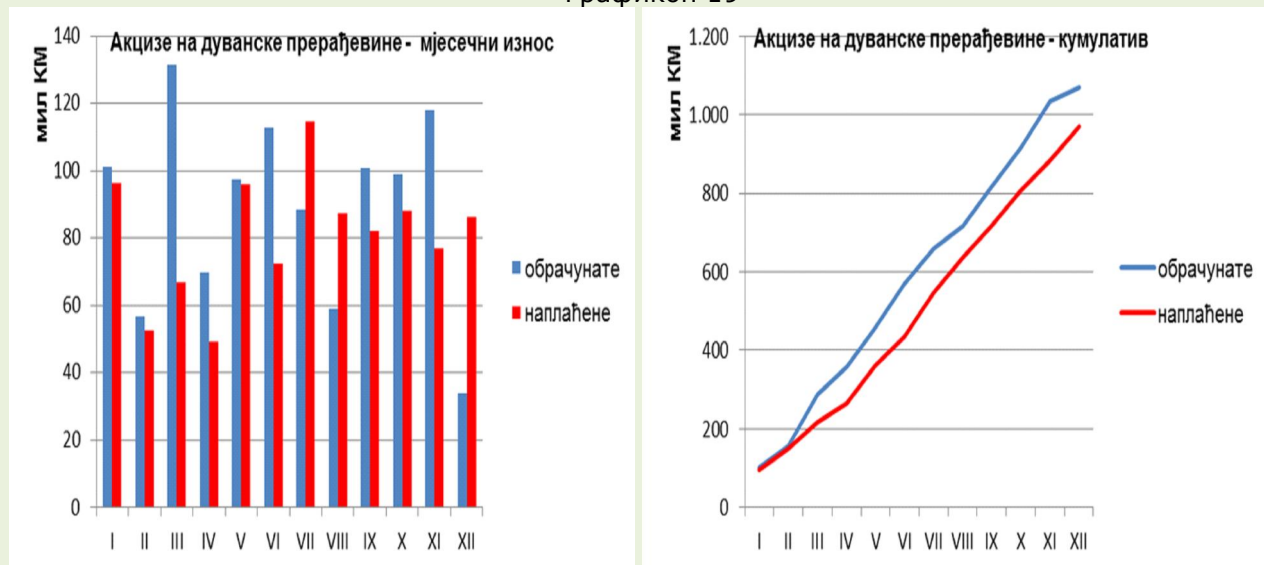
Оквир 1: Губитак прихода од акциза на дуванске прерађевине због увођења новог режима плаћања

Код старог начина наплате акциза дискрепанца између обрачунате и наплаћене акцизе није постојала, већ су износи обрачунате акцизе за преузете акцизне маркице били одмах уплаћени на ЈР УИО.

Једнократни губитак прихода је Одјељење првобитно процијенило у висини просјечне мјесечне наплате у 2022. години, претпостављајући да је временски размак између преузимања маркица, када се обрачунава акциза, и увоза, када се плаћа акциза, мјесец дана. Процјена Одјељења се временом показала подцијењеном, јер се током године дискрепанца између наплаћене и обрачунате акцизе значајно повећала, чак на 150 мил КМ у новембру.

Коначно, због снажног раста наплаћених прихода од акциза у децембру износ губитка је смањен на 100 мил КМ (Графикон 19), што представља 1,3 мјесечне наплате у 2022.

Графикон 19

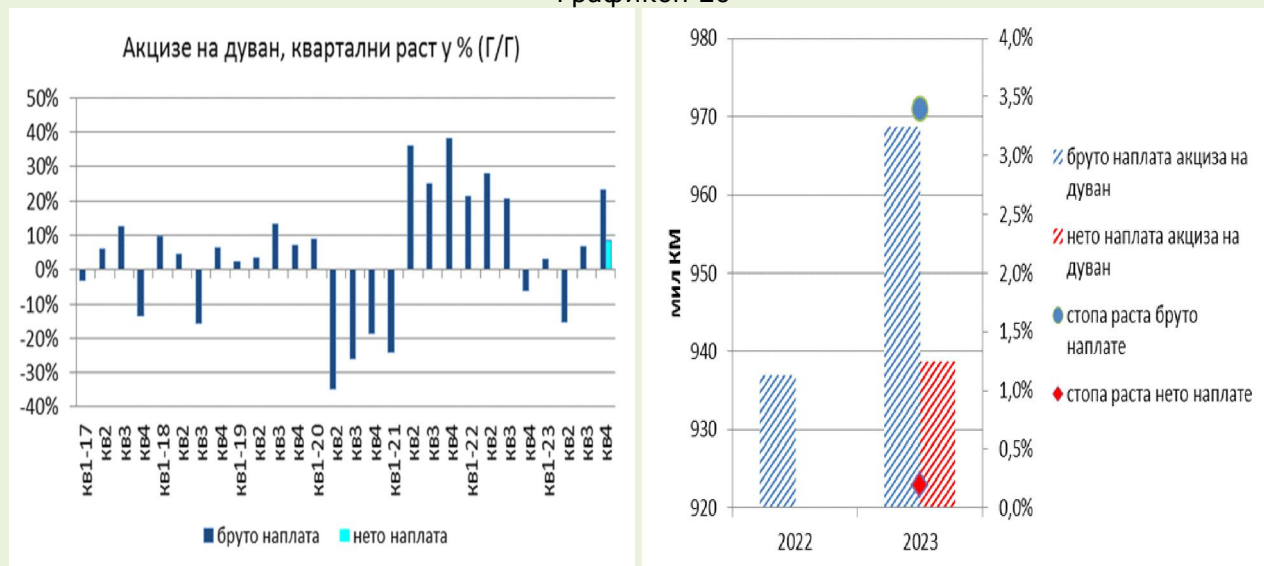
Други фактор који анализу наплате акциза на дуванске прерађевине у 2023. чини специфичном јесу ефекти једнократних поврата акциза за оштећене акцизне маркице и више уплаћене износе акциза (Оквир 2).

Оквир 2: Ефекат једнократних поврата акциза на дуванске прерађевине на кварталне и годишње трендове

Квартални трендови: Због спорије динамике преласка на нови начин уплате акциза у првом кварталу 2023. наплата акциза на дуванске прерађевине углавном се одвијала по старом режиму, што је довело до раста од 3%. Пуни ефекти преласка на нови режим плаћања акциза су се испољили у другом кварталу, када је забиљежена негативна стопа раста од чак -15,5%. Окончање прилагођавања новој динамици плаћања је донијело раст наплате акциза на дуванске прерађевине у трећем и четвртном кварталу од 6,8% и 23,3%, респективно (Графикон 20, десно). Висока стопа раста у четвртном кварталу *de facto* показује кретања бруто наплате акциза на дуванске прерађевине. Искључивањем једнократних поврата нето раст у четвртном кварталу 2023. износио је само 8,6% (Графикон 20, лијево, „нето наплата“), што је мање за 14,7 п.п. од стопе раста бруто наплате.

Годишњи трендови: Исплата једнократних поврата одразила се и на укупну наплату прихода од акциза на дуванске прерађевине. Након умањења наплате акциза на дуванске прерађевине за исплаћене једнократне поврате кумулативна стопа раста акциза на дуванске прерађевине у 2023. је износила свега 0,3% (Графикон 20, десно).

Графикон 20

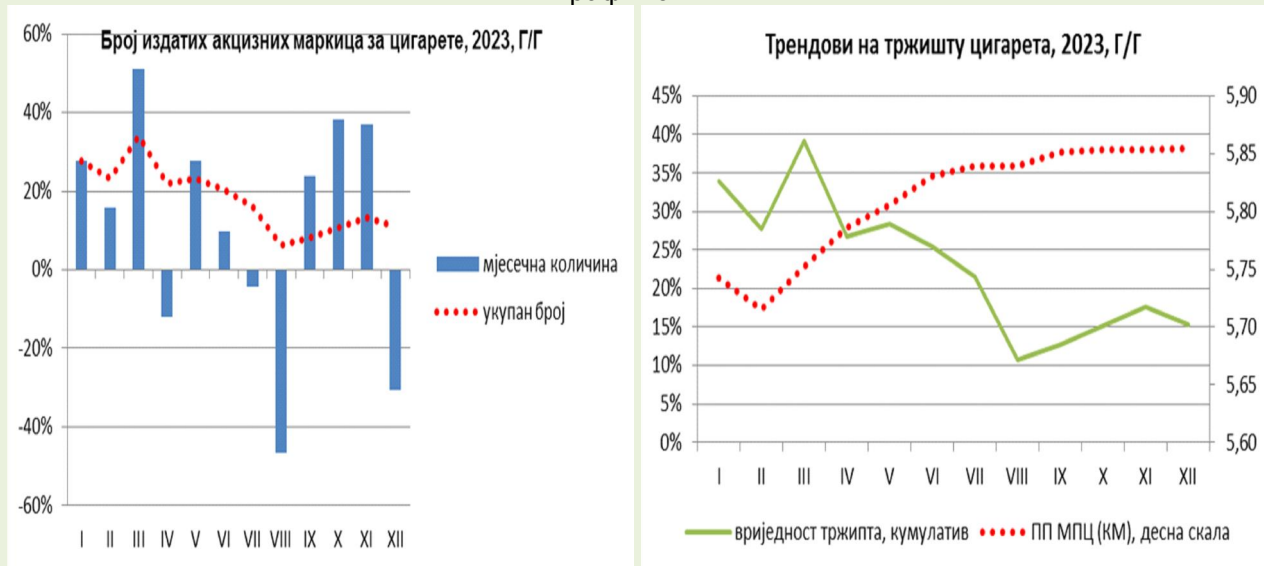

Потребно је нагласити да је, аналитички посматрано, 2023. година специфична када се ради о анализи акциза на дуванске прерађевине, те због тога није упоредива са претходним годинама, нити може бити референтна за анализе наплате у наредним годинама. Разлог је увођење новог начина плаћања акциза, који је узроковао структурални прекид у серијама података који се користе за анализу наплате. Промјеном момента плаћања акцизе настала је дискрепанца између обрачунатих акциза (израчунатих у моменту преузимања маркица) и наплаћених акциза (евидентираних у моменту увоза). Из аналитичког угла, осим података о наплаћеним акцизима, сви остали елементи анализе трендова на тржишту дувана остају упоредиви са претходним годинама, а то значи да ће бити референтни и за анализе у будућности (Оквир 3).

Оквир 3: Трендови на тржишту дуванских прерађевина у БиХ

У 2023. вриједност тржишта цигарета је порасла за 15,3% (Графикон 21, десно), а количина цигарета, мјерена бројем издатих акцизних маркица, била је већа за 11% (Графикон 21, лијево). Снажном расту тржишта допринијела је политика умјереног раста малопродајних цијена цигарета, због које је просјечна пондерисана цијена цигарета у 2023. била већа за 3,7% (Графикон 21, десно) у односу на 2022. годину, како је и било предвиђено октобарским пројекцијама Одјељења.

Графикон 21

Акцизе на деривате нафте

У прва три мјесеца 2023. забиљежене су негативне стопе раста акциза на деривате нафте, а у наставку године остварен је снажан опоравак. Кумулативна стопа раста је прешла у позитивну зону раста половином године, а на нивоу једанаест мјесеци раст је износио 4,6%. Међутим, у децембру је остварен пад прихода од акциза на деривате нафте од 3,3%, што је кумулативну стопу раста смањило на 3,9% (Графикон 22).

Трендови у наплати акциза на деривате нафте снажно су детерминисани ефектом базе из 2022. године. У прва три мјесеца 2022. године, у периоду прије почетка рата у Украјини, потрошња деривата нафте је била стабилна због стабилних цијена на свјетском тржишту, што је имало позитиван ефекат на наплату акциза у том периоду. Међутим, у истом периоду 2023. наплата акциза је била нижа због пада потрошње узроковане вишим цијенама енергената као посљедице турбуленција на свјетском тржишту енергената изазване ратом у Украјини. У наредним мјесецима ефекат базе је обрнут. У периоду април - децембар 2022. године због раста цијена дошло је до пада потрошње деривата нафте и, посљедично, наплате акциза, док су се у истом периоду 2023. цијене деривата нафте стабилизовале, а потом и почеле падати, што је имало позитивне ефекте на потрошњу и наплату акциза. Као посљедица неведених трендова на тржишту деривата наплата акциза у периоду април - децембар 2023. је била већа чак за 7,9% у односу на исти период 2022.

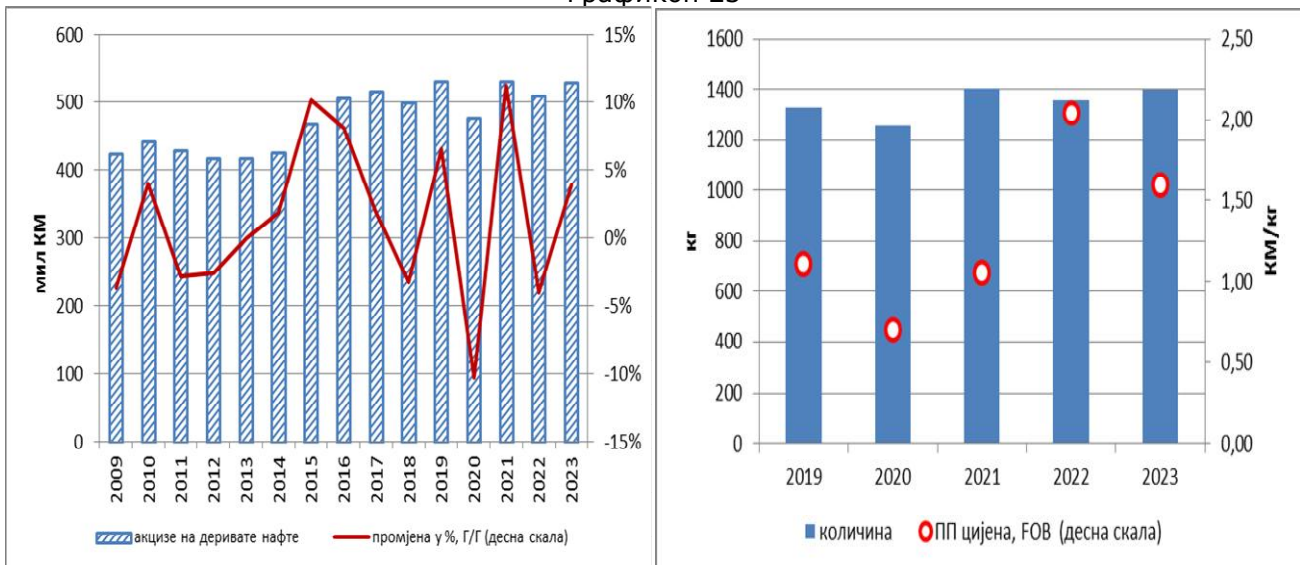
Графикон 22

Квартална поређења показују негативан раст од -8,8% само у првом кварталу 2023., као наставак трендова из већег дијела 2022. године (Графикон 22, десно). У другом кварталу 2023. забиљежен је раст прихода од акциза на деривате нафте од 5,2%, у трећем кварталу чак 14,1%, а у четвртном 4% због лоше наплате у децембру.

У цјелини, наплата акциза на деривате нафте у 2023. апсолутном износу је на нивоу наплате у 2021. години, прије избијања рата у Украјини, односно наплате у 2019, прије појаве пандемије коронавируса. (Графикон 23, лијево). Упоредни преглед трендова код увоза деривате у посљедњих пет година указује на узрочнике стагнације прихода од акциза на деривате нафте. Приказно је кретање просјечне пондерисане цијене 1 кг деривата нафте на граници и кретање количина деривата које су се увозиле (Графикон 23, десно). Након цјеновног шока у 2022. години, који је довео до пада потрошње, смањење цијена деривата нафте у 2023. је консолидовало потрошњу деривата у БиХ, али само до нивоа из претходних година.

Графикон 23

Путарина

Наплата прихода од путарине прати наплату акциза на деривате нафте. Лошија наплата у децембру 2023. је кумулативну стопу раста прихода од путарине смањила на 8,3% (Графикон 24, лијево). Разлике у стопама раста/пада прихода од путарине и акциза на деривате нафте потичу од различитих основица на које се обрачунава и плаћа путарина, односно акцизе на деривате нафте, те олакшица, у виду ослобађања плаћања путарине, које је предвиђено за руднике, термоелектране и жељезнице. Међутим, због одлуке¹¹ Вијећа за државну помоћ БиХ ослобађање плаћања путарине за наведене категорије обвезника је суспендовано у 2023. години, што је имало за посљедицу већу наплату путарине у 2023, више стопе раста путарине и већу дискрепанцу у односу на раст наплате акциза на деривате нафте.

Кварталне анализе показују сличан негативни тренд као и код акциза на деривате нафте, с тим да су стопе раста више. Квартална поређења показују негативан раст од -5,2% само у првом кварталу 2023., као наставак трендова из већег дијела 2022. године (Графикон 24, десно). У другом кварталу 2023. забиљежен је раст прихода од путарине од 9,4%, у трећем кварталу чак 19,1%, а у четвртном 8,4% због лоше наплате у децембру.

Графикон 24

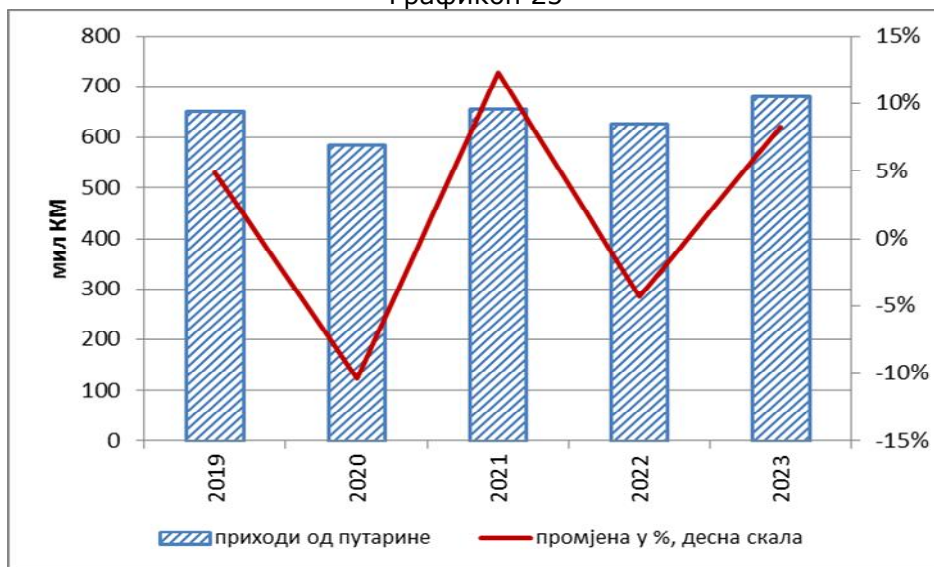

У 2023. је наплаћено путарине више за сса 52 мил КМ у односу на 2022., што представља рекордну наплату од 2009. године (Графикон 25). Укупна наплата у 2023. је пала на ниво из 2018. Ефекат суспензије ослобађања путарине рудника и термоелектрана у 2023. донио је 3,7 п.п. раста путарине у 2023. години¹².

¹¹ „Службени гласник БиХ“ 49/23 и „Службени гласник БиХ“ 63/23.

¹² Процјена се базира на претпоставки да би ослобођене количине дизела у 2023. години биле идентичне ослобођеним количинама у 2022. години, што подразумијева приходе од путарине од 23 мил КМ.

Графикон 25

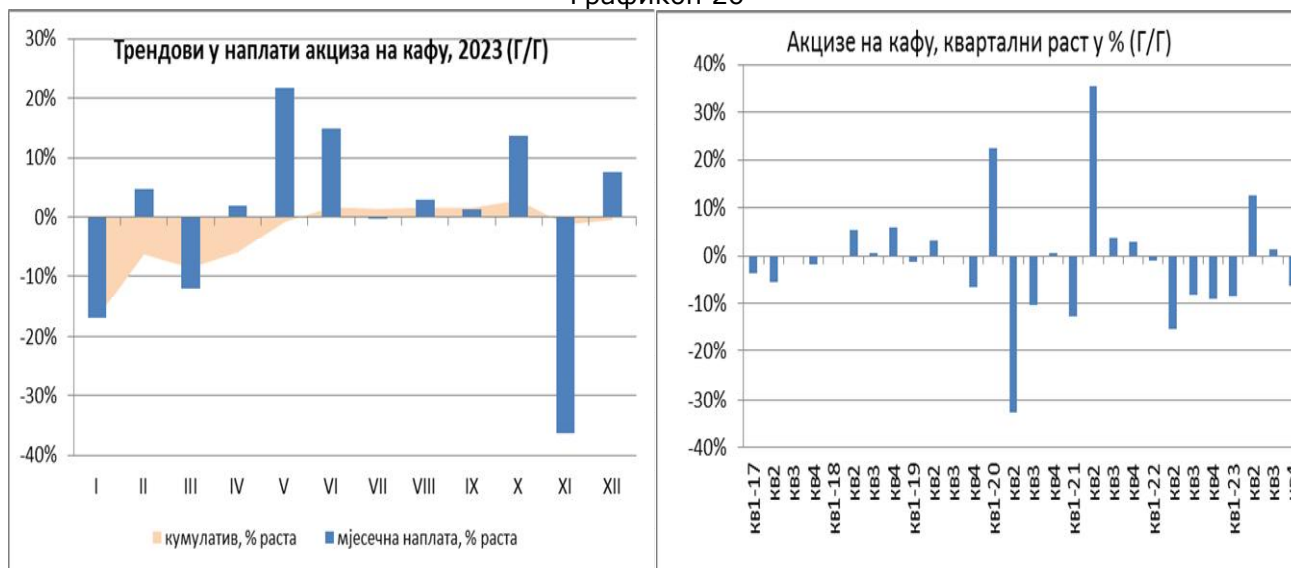

Акцизе на кафу

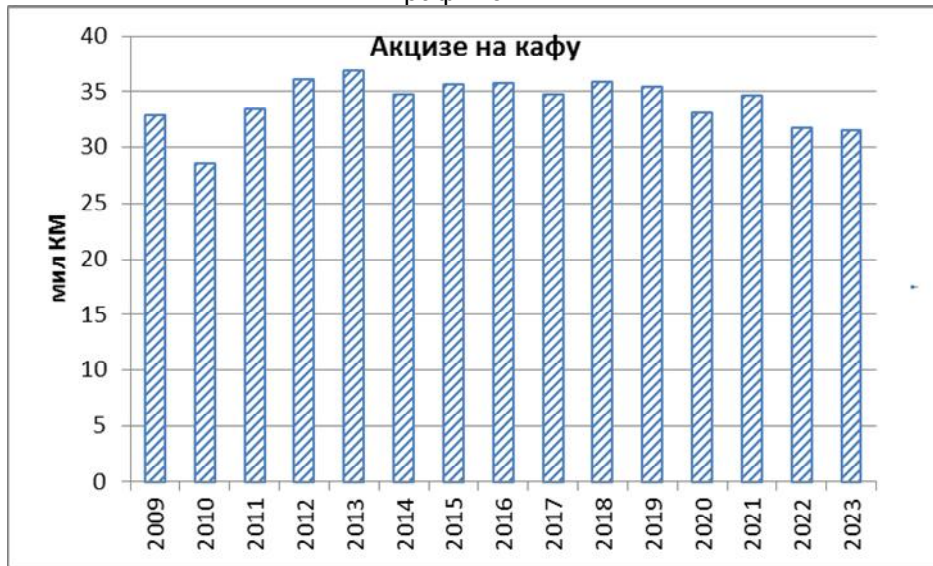
Након лошијег почетка позитиван тренд раста наплате акциза на кафу је трајао од маја до октобра, да би у новембру био остварен велики пад наплате од чак 36,4%. Дубиоза из новембра је анулирана растом наплате акциза у децембру од 7,6%, тако да је, у коначници, остварена негативна кумулативна стопа раста од -0,5% (Графикон 26, лијево).

Квартална анализа на најбољи начин илуструје трендове у наплати акциза на кафу у 2023. У првом кварталу 2023. забиљежен је пад наплате од -8,6%, у другом висока стопа раста од 12,6%, а у другом дијелу године наступа успоравање раста и, потом, пад прихода. Тако је у трећем кварталу остварен раст од само 1,4%, а у четвртном, захваљујући лошој наплати у новембру, пад од 6,2% (Графикон 26, десно).

Графикон 26

Графикон 27

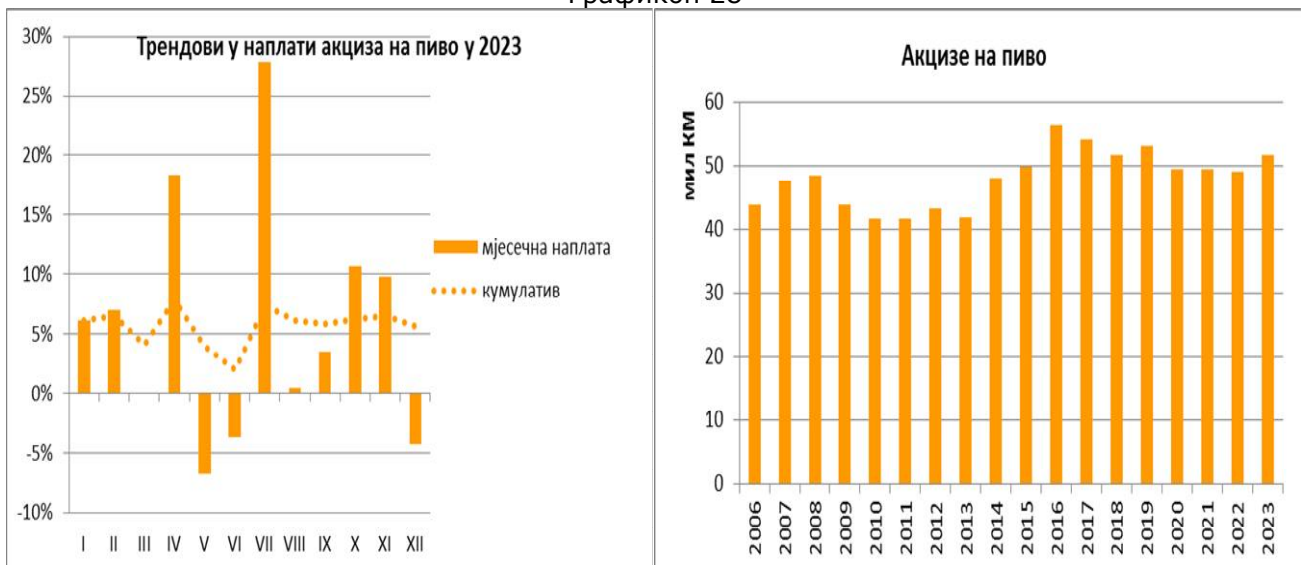

Укупна наплата акциза на кафу у 2023. најнижа је од 2010. (Графикон 27). Очигледно је да су масовни одлив млађег становништва из БиХ, промјене навика конзумента која прати диверзификацију понуде сличних производа и супститута, те, напослијетку, и раст цијена кафе, главни фактори пада наплате акциза на кафу, који се не може надокнадити ни повећањем броја нерезидената који по различитим основама бораве у БиХ.

Акцизе на пиво, вино, алкохол, алкохолна и безалкохолна пића

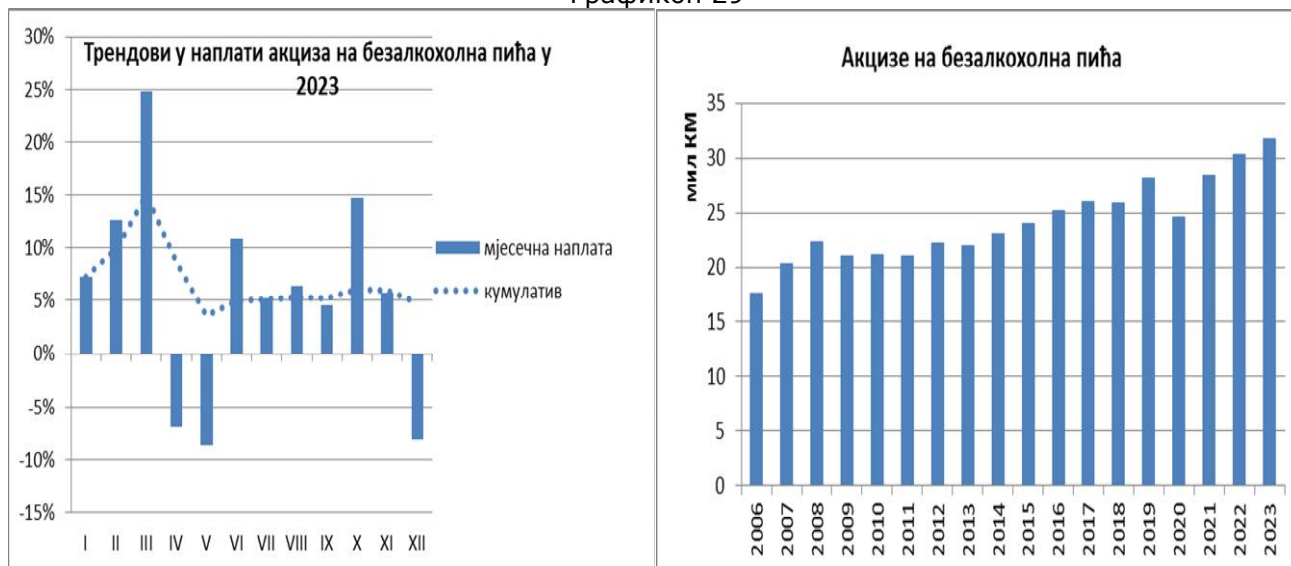
Највиша стопа раста у 2023. је остварена код акциза на пиво, 5,6%, с тим да је наплата акциза на увезена пива била већа за 9,9%, што је компензовало пад прихода од акциза на домаћа пива од -10,9%. (Графикон 28).

Графикон 28

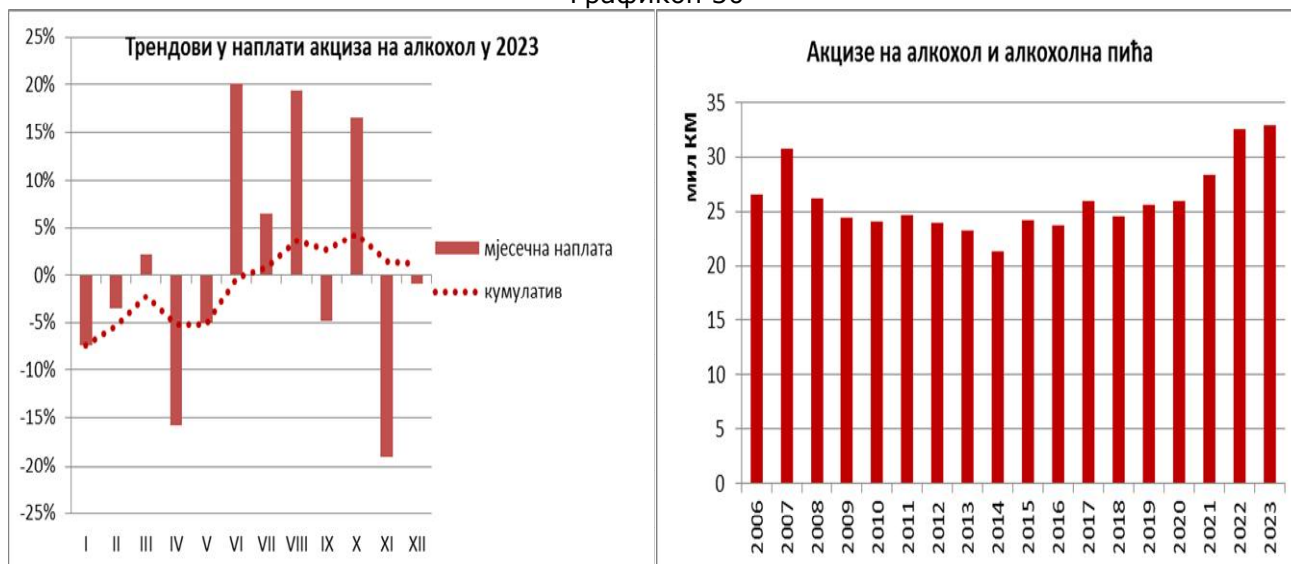
И наплата акциза на безалкохолна пића наставља да биљежи континуирани растући тренд, а стопа раста је била изнад раста потрошње. У 2023. наплата акциза на безалкохолна пића је била већа за 4,8% него у 2022., а уједно се ради о рекордној наплати од оснивања УИО (Графикон 29, десно).

Графикон 29

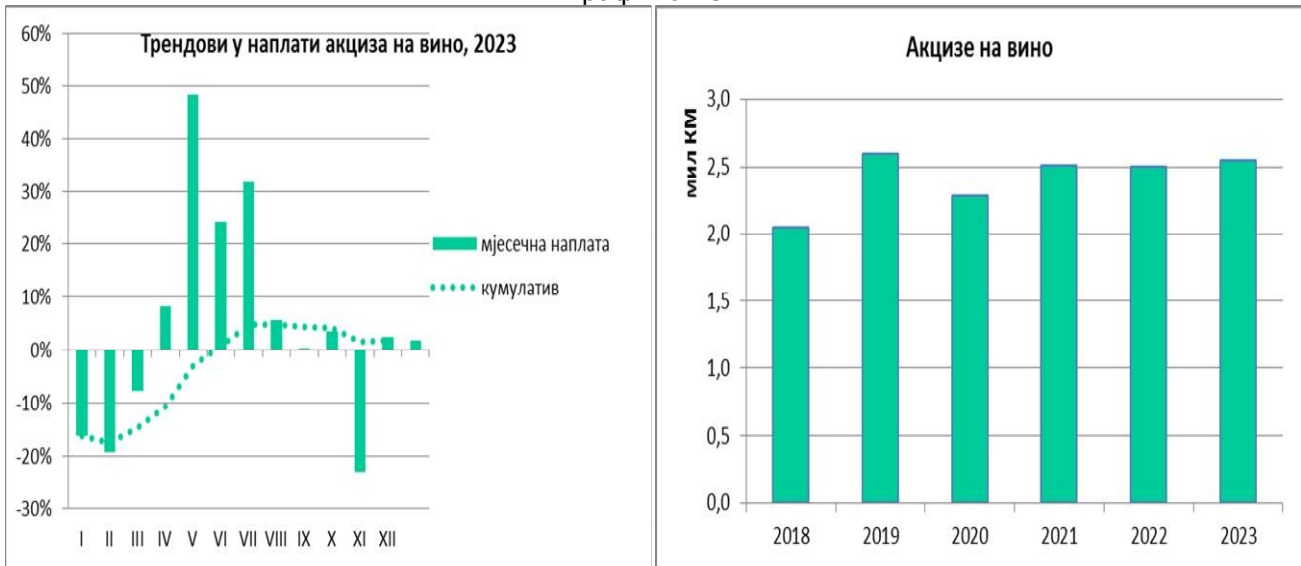
Уз снажне мјесечне осцилације наплата акциза на алкохол и алкохолна пића у 2023. години била је за 1,1% већа него у 2022. (Графикон 30).

Графикон 30

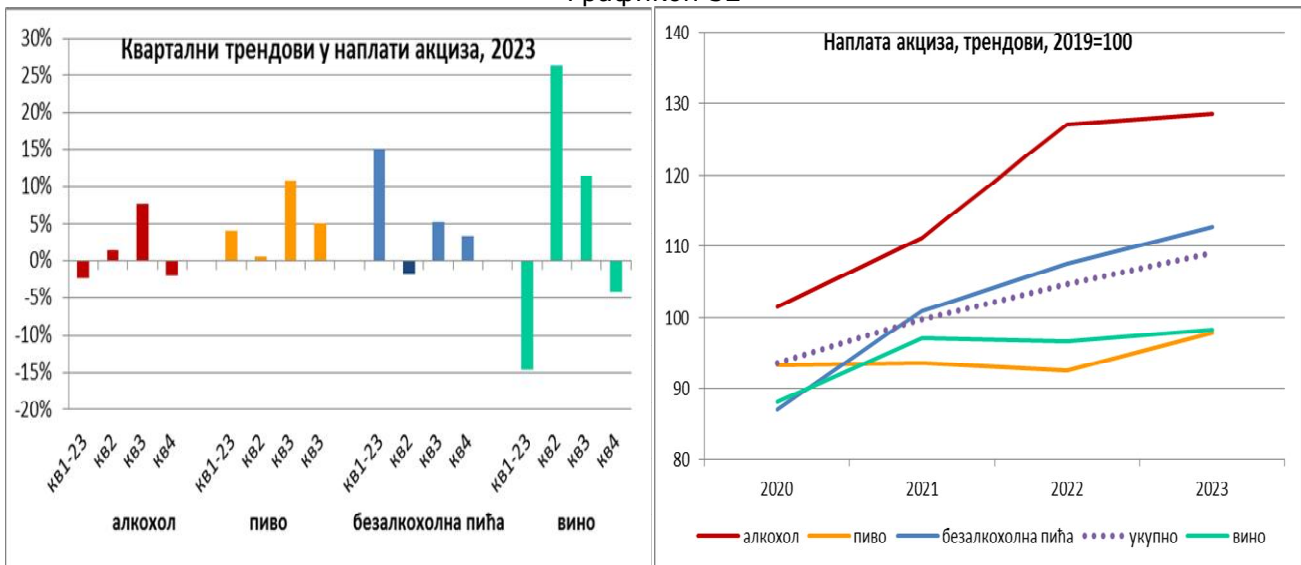
Остварен је раст наплате акциза на вино од 1,7%, но, и даље је кумулатив наплаћених прихода испод наплате у рекордној 2019. години (Графикон 31, десно).

Графикон 31

Квартална поређења указују на снажне осцилације, поготово код акциза на вино. У четвртном кварталу 2023. је евидентно успоравање раста код акциза на пиво и безалкохолна пића, те пад наплате код акциза на алкохол и вино (Графикон 32, лијево).

Графикон 32

У цјелини, у 2023. остварени су позитивни трендови у наплати прихода од акциза на групацију производа, које чине пиво, вино, алкохол, алкохолна и безалкохолна пића. Укупни приходи од акциза на наведене производе представљају 1,4% наплате прихода од индиректних пореза. У односу на 2019., као годину стабилне потрошње прије пандемије и рата у Украјини, укупно наплаћене акцизе на наведене производе веће су за 9%. Но, унутар групације трендови су дивергентни. У односу на 2019. највише су порасли приходи на акциза на алкохол, чак 28,6%, потом приходи од акциза на безалкохолна пића 12,6%, док су приходи од акциза на пиво и вино испод наплате у 2019., 2,3% и 1,8% респективно (Графикон 32, десно).

Анализа спољнотрговинске размјене за 2023. годину

(пише: Мирјана Поповић, стручни савјетник – макроекономиста)

Сажетак

Анализа спољнотрговинске размјене за 2023. годину наставак је анализа објављених у претходним бројевима билтена Одјељења. Фокус анализе је годишње кретање увоза и извоза у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: БиХ) у 2023. години у односу на претходне двије године: 2022. и 2021. годину¹³. Анализом су приказана кретања у укупној годишњој спољнотрговинској размјени, кретања у годишњој размјени према спољнотрговинским регионима подијељена на развијене земље (ЕУ¹⁴, ЕФТА¹⁵ и остале развијене земље¹⁶) и земље у развоју (СЕФТА¹⁷, европске земље у развоју, азијске земље у развоју и остале земље у развоју¹⁸), као и годишња кретања у размјени према најзначајнијим спољнотрговинским партнерима и годишња кретања у размјени према врсти производа.

1. Годишња кретања спољнотрговинске размјене

С обзиром да су кретање, обим и структура робне размјене од великог значаја за земљу и да зависе од различитих фактора, епидемиолошка ситуација у земљи и окружењу представљала је главну детерминанту кретања спољнотрговинске размјене БиХ у периоду шока Covid-19, односно у 2020. години праћена покиданим ланцима снабдијевања и успореним економским растом. Како је овај шок прекинуо континуитет на свим пољима економског развоја, анализом није приказана вишегодишња временска серија спољнотрговинске размјене која би обухватала ову годину.

Побољшањем привредне активности у 2021. години и санирањем глобалних економских посљедица након епидемије, побољшана је и спољнотрговинска размјена БиХ те је иста година била година опоравка и стабилизације привредних кретања. Тако је, у односу на 2021. годину, 2023. година забиљежила раст обима спољнотрговинске размјене. Са финансијског аспекта, раст цијена који је настао током 2022. године и задржао ниво цијена током 2023. године, односно високе стопе инфлације, узроковале су повећање у обиму размјене. Ниво раста обима размјене треба узети за раст цијена, а не за повећање физичког извоза и увоза.

Почетак рата између Русије и Украјине крајем фебруара 2022. године, узроковао је повећање цијена роба и услуга (посебно енергената) на свјетском тржишту што је резултовало повећањем вриједности спољнотрговинске размјене у БиХ у истој години. Иако је дошло до стабилизације поремећаја с почетка 2022. године, у 2023. години је забиљежен пад обима спољнотрговинске размјене у односу на претходну годину као резултат смањења потражње и пада привредних активности на нивоу ЕУ која је кључни партнер привреди БиХ. Фактори као што су погоршање међународног окружења, геополитичке тензије, смањена потражња за енергентима због раста цијена, зелена транзиција, монетарна стезања и други, утицали су на смањење увоза и извоза. Подаци робне размјене земље са иностранством за 2023. годину показују како је увоз и даље знатно већи од извоза.

¹³ Због појаве пандемије Covid-19 као и због мјера уведених у борби против ширења вируса, 2020. година није релевантна за поређење.

¹⁴ 27 држава чланица Европске уније

¹⁵ Швајцарска, Норвешка, Исланд и Лихтенштајн (Европско удружење слободне трговине)

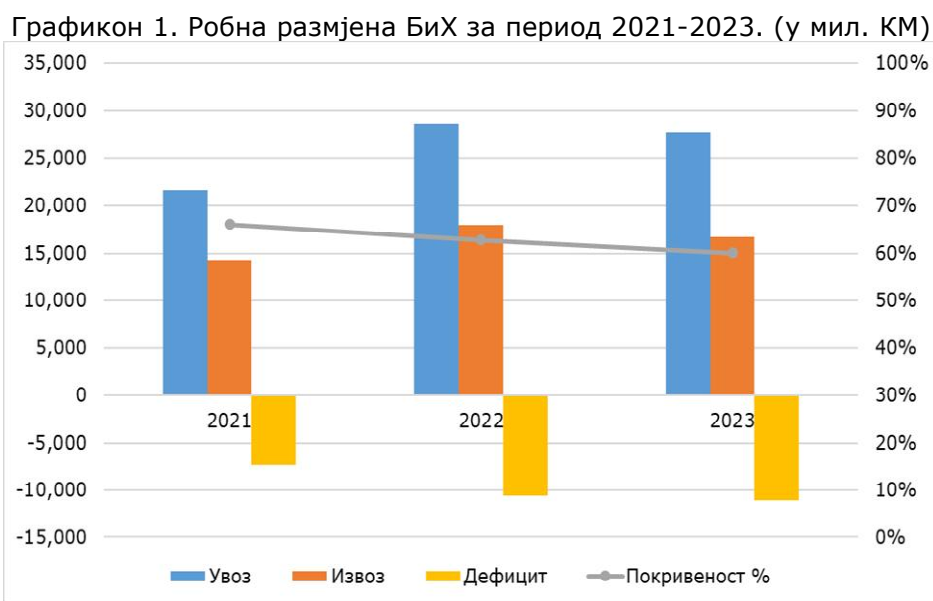
¹⁶ Аустралија, Јапан, Канада, САД, Турска, Уједињено Краљевство и др.

¹⁷ Албанија, Црна Гора, Сјеверна Македонија, Молдавија, Србија, УНМИК/Косово (Уговор о слободној трговини земаља централне Европе који обухвата и БиХ)

¹⁸ афричке и америчке земље у развоју

Такође, на спољнотрговинску размјену је утицала висока референтна 2022. година, када су се десиле тржишне неравнотеже и вјештачко повећање потражње на тржишту енергената. Довођењем тржишта енергената у реалне оквире, односно стабилизацијом, дошло је до смањења потражње, што је за посљедицу имало смањење укупног извоза у 2023. години.

Графиконом један приказано је годишње кретање робне размјене БиХ са иностранством за период 2021-2023. година. Приказане су вриједности увоза, извоза и оствареног дефицита у милионима КМ (лијева вертикална скала), као и учешће у покривености увоза извозом (десна вертикална скала) за наведени период.

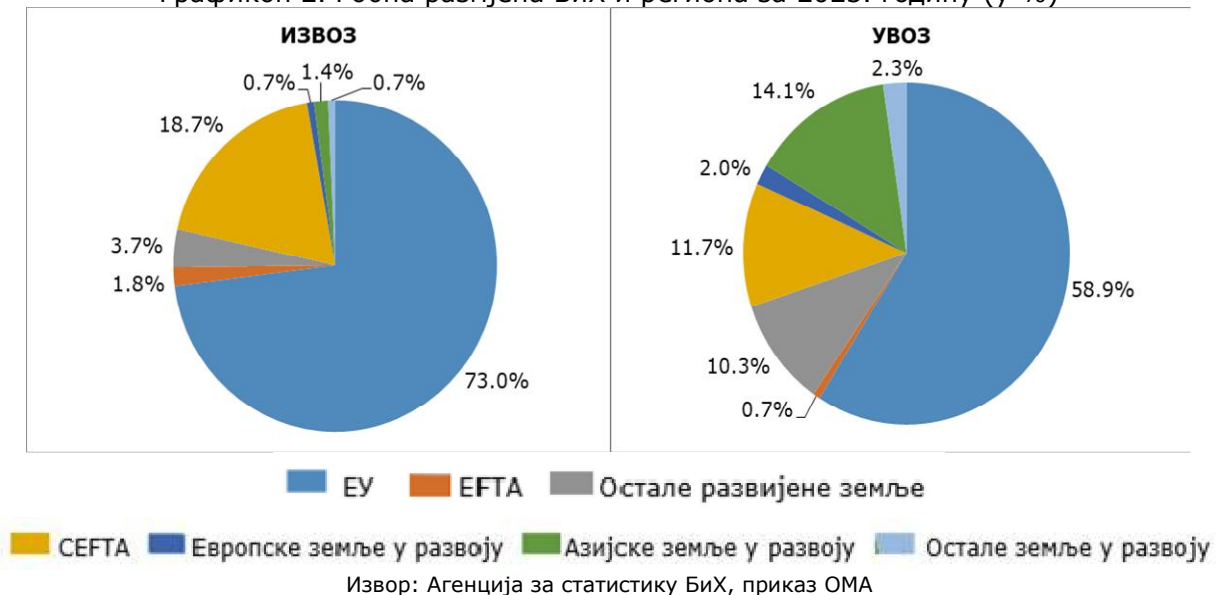
Извор: Агенција за статистику БиХ, приказ ОМА

Из графика се види да је у 2023. години било одређеног смањења извоза, али је дошло и до смањења увоза у односу на претходну годину. Увоз је у 2023. години мањи за 3,0%, док је извоз мањи за 7,1% у поређењу са 2022. годином. У односу на 2021. годину увоз је у 2023. години већи за 28,6%, а извоз за 17,0%. Покривеност увоза извозом у 2023. години на годишњем нивоу износи 60,1% и мања је за 2,6 п.п., док је спољнотрговински дефицит већи за 3,8% у односу на 2022. годину. С обзиром на константан раст цијена роба и услуга на свјетском тржишту, као и на чињеницу да БиХ више увози него што извози, долази до повећања спољнотрговинског дефицита у земљи.

2. Спољнотрговинска размјена БиХ у 2023. години према главним регионима

Унутар структуре спољнотрговинске размјене БиХ са главним регионима, у 2023. години је дошло до прерасподјеле. Графиконом два приказан је проценат учешћа главних региона у спољнотрговинској размјени са БиХ у 2023. години.

Графикон 2. Робна размјена БиХ и региона за 2023. годину (у %)

Робна размјена БиХ са развијеним земљама:

- ЕУ као главни партнер БиХ у спољнотрговинској размјени, у 2023. години учествује са 73,0% извоза и 58,9% увоза. Извоз у земље ЕУ у 2023. години мањи је за 7,9%, док је увоз већи за 0,5% у односу на 2022. годину. У поређењу са 2021. годином извоз је већи за 17,2%, а увоз за 28,6%. Покривеност увоза извозом у 2023. години износи 74,4%, што је за 6,7 п.п. мање у односу на покривеност увоза извозом у 2022. години. Робна размјена са земљама ЕУ смањена је због чињенице да је у већем броју економија земаља ЕУ смањена привредна активност као последица различитих криза. Међутим, с обзиром на озбиљне падове привредне активности на нивоу ЕУ, одржавање спољнотрговинске размјене са ЕУ на нивоу претходних година велики је резултат за БиХ.
- Земље ЕФТА у робној размјени са БиХ у 2023. години учествују са 1,8% извоза и 0,7% увоза. Извоз је у 2023. години мањи за 6,1%, а увоз већи за 3,0% у односу на 2022. годину, док је у поређењу са 2021. годином извоз мањи за 22,5%, а увоз већи за 15,6%. Покривеност увоза извозом износи 148,1%, што је за 14,2 п.п. мање у односу на покривеност увоза извозом у години прије.
- Остале развијене земље које нису земље чланице ЕУ и земље чланице ЕФТА у робној размјени са БиХ у 2023. години учествују са 3,7% извоза и 10,3% увоза. Извоз из БиХ у остале развијене земље у 2023. години је већи за 0,2% у односу на 2022. годину, док је увоз из ових земаља у БиХ у истој години мањи за 6,7% у односу на претходну годину. У поређењу са 2021. годином забиљежен је извоз мањи за 4,2% те увоз већи за 28,3%. Покривеност извоза увозом у 2023. години је 21,6%, што је за 1,5 п.п. веће у односу на покривеност увоза извозом у 2022. години.

Робна размјена БиХ са земљама у развоју:

- Земље СЕФТА, од којих највеће учешће у робној размјени са БиХ имају Србија, Црна Гора и Сјеверна Македонија, у 2023. години учествују са 18,7% извоза и 11,7% увоза. Извоз је у односу на 2022. годину мањи за 5,5%, а увоз за 7,9%, док је у односу на

2021. годину извоз већи за 29,7%, а увоз за 17,3%. Покривеност увоза извозом износи 96,3%, што је за 2,4 п.п. веће у односу на 2022. годину.

- Са осталим европским земљама у развоју од којих се највећа спољнотрговинска размјена односи на робну размјену земље са Русијом (84,7% извоза и 84,4% увоза од укупно остварене размјене са овом групом земаља), БиХ је у 2023. години учествовала са 0,7% извоза и 2,0% увоза. Извоз из БиХ у остале европске земље у развоју мањи је за 0,8%, а увоз за 33,4% у односу на 2022. годину, док је у односу на 2021. годину извоз мањи за 1,2%, а увоз за 22,3%. Покривеност увоза извозом је 22,0% што је за 7,2 п.п. мање у односу на покривеност увоза извозом у 2022. години.
- У робној размјени са групом азијских земаља у развоју од којих је Кина највећи учесник у размјени, БиХ је у 2023. години остварила 1,4% извоза и 14,1% увоза. Од укупно оствареног увоза из ове групе земаља, 67,4% се односи на увоз из Кине. Извоз је у односу на 2022. годину мањи за 4,0%, увоз за 2,8%, док је у поређењу са 2021. годином остварен извоз већи за 35,2% и увоз већи за 50,1%. Покривеност увоза извозом у 2023. години износи 6,1%, што је за 0,1 п.п. мање у односу на покривеност увоза извозом у 2022. години.
- Остале афричке и америчке земље у развоју у робној размјени са БиХ учествују са 0,7% извоза и 2,3% увоза. Извоз из БиХ у ове земље у 2023. години је мањи за 16,0%, док је увоз мањи за 11,6% у односу на 2022. годину. У поређењу са 2021. годином извоз у ове земље је у 2023. години мањи за 19,0%, а увоз већи за 62,2%. Покривеност увоза извозом је 19,1% и за 1,0 п.п. је мања у односу на 2022. годину.

3. Спољнотрговинска размјена БиХ према најзначајнијим партнерима

Табелом један приказано је учешће у извозу према десет најзначајнијих извозних партнера БиХ у посљедње три године. Табелом је приказан и проценат повећања/смањења извоза у 2023. години, у односу на претходне двије године.

Табела 1. бх извоз према партнерима за период 2021-2023. (у %)

БХ ИЗВОЗ (% учешћа)						
Р.бр. Земља	2023	2022	2021	промјена у односу на 2022 (%)	промјена у односу на 2021 (%)	
1	Њемачка	16.1	14.8	15.0	0.5	25.4
2	Хрватска	15.3	14.9	13.0	-4.8	36.9
3	Србија	12.5	13.1	12.1	-11.7	21.2
4	Аустрија	10.3	9.5	9.0	0.3	33.5
5	Италија	8.7	11.1	11.3	-27.2	-9.9
6	Словенија	8.1	7.9	8.5	-4.6	11.2
7	Црна Гора	4.1	3.2	2.8	19.7	75.2
8	Холандија	2.5	2.3	2.5	-1.2	15.9
9	Француска	2.0	2.2	2.3	-13.6	0.7
10	Мађарска	1.7	2.0	1.9	-19.1	9.2
	остале земље	18.8	18.9	21.6	-7.9	1.5
	укупно	100.0	100.0	100.0		

Извор: Агенција за статистику БиХ, приказ ОМА

Најважнији извозни партнер БиХ, односно држава у коју је БиХ највише извозила у 2023. години је Њемачка 16,1%, која је истовремено и највећи извозни партнер из ЕУ региона, након чега слиједи извоз у Хрватску 15,3% и Аустрију 10,3% укупног извоза земље. Из групе земаља чланица *CEFTA* региона, БиХ је највише извозила у Србију 12,5%, док се земље *EFTA* региона не налазе у десет највећих бх извозника у 2023. години.

Поред учешћа земаља у које је БиХ највише извозила у посматране три године, табелом један је приказан и проценат повећања/смањења извоза у 2023. у односу на 2022. и 2021. годину. Показатељи приказани табелом указују на смањење извоза на тржишта главних трговинских партнера БиХ у 2023. у односу на 2022. годину, док је у односу на 2021. годину земља забиљежила повећање извоза код већине главних извозних партнера.

У односу на 2022. годину највише је смањен извоз у Италију -27,2%, Мађарску -19,1%, Француску -13,6% и Србију -11,7%, док је с друге стране једини значајнији раст извоза забиљежен у Црну Гору 19,7%. У поређењу са 2021. годином БиХ биљежи повећање извоза са већином главних извозних партнера од чега је највеће повећање забиљежено у Црну Гору 75,2%. Већи раст бх извоза забиљежен је и у Хрватску 36,9%, Аустрију 33,5%, Њемачку 25,4% и Србију 21,2%. Једина земља из групе земаља приказаних табелом у коју је забиљежено смањење извоза у 2023. години у односу на 2021. годину је Италија -9,9%.

Табелом два приказано је учешће у увозу према десет најзначајнијих увозних партнера БиХ у посљедње три године. Табелом је приказан и проценат повећања/смањења увоза у 2023. години, у односу на претходне двије године.

Табела 2. бх увоз према партнерима за период 2021-2023. (у %)

БХ УВОЗ (% учешћа)						
Р.бр. Земља	2023	2022	2021	промјена у односу на 2022 (%)	промјена у односу на 2021 (%)	
1 Италија	13.9	12.4	12.0	9.3	48.9	
2 Њемачка	12.0	10.5	11.9	11.5	30.0	
3 Србија	10.2	10.7	11.2	-7.4	16.6	
4 Кина	9.5	8.1	7.9	13.0	54.4	
5 Хрватска	7.5	9.9	8.9	-26.4	9.0	
6 Турска	5.5	5.8	5.9	-8.0	21.4	
7 Словенија	3.9	3.9	4.6	-3.5	9.1	
8 Аустрија	3.6	3.5	3.8	-0.6	21.1	
9 Пољска	3.1	2.7	2.9	10.7	41.3	
10 САД	2.8	3.3	2.5	-17.1	47.8	
остале земље	27.8	29.1	28.5	-7.3	25.8	
укупно	100.0	100.0	100.0			

Извор: Агенција за статистику БиХ, приказ ОМА

Најважнији увозни партнери БиХ у 2023. години су Италија која у укупном увозу учествује са 13,9% и Њемачка 12,0%, те су истовремено и највећи увозни партнери БиХ из ЕУ. У истом периоду, од партнера из групе земаља чланица *CEFTA* региона, БиХ је највише увозила из Србије 10,2%, док је из групе азијских земаља у развоју највећи увоз забиљежен из Кине 9,5%.

Поред учешћа земаља из којих је БиХ највише увозила у посматране три године, табелом два је приказан и проценат повећања/смањења увоза у 2023. у односу на 2022. и 2021. годину. Највећи раст увоза забиљежен је из Кине 13,0%, Њемачке 11,5%, Пољске 10,7% и Италије 9,3%. Пољска се ранијих година није налазила међу десет најзначајнијих увозних партнера БиХ, међутим свједоци смо све већег броја производа пољског поријекла, односно пољских брендова на тржишту БиХ, чиме је ова европска земља потиснула Индију са листе најважнијих увозних партнера земље из које је увоз 2022. године био двоструко већи. Поред пада увоза из Индије, у односу на 2022. годину је забиљежен и пад увоза из Хрватске - 26,4%, САД -17,1%, Турске -8,0%, Србије -7,4%, као и осталих земаља највећих увозних партнера. У поређењу са 2021. годином БиХ у 2023. години биљежи раст увоза из свих земаља. Највећи раст увоза забиљежен је из Кине 54,4%, Италије 48,9%, Сједињених Америчких Држава 47,8%, Пољске 41,3% и других земаља.

4. Спољнотрговинска размјена БиХ према врсти производа за 2023. годину

Табелом три приказано је учешће у извозу према десет најзначајнијих група производа у посљедње три године. Такође, табелом је приказан проценат повећања/смањења извоза одређене врсте робе у 2023. години у поређењу са претходне двије године.

Табела 3. бх извоз према групама производа за период 2021-2023. (у %)

ИЗВОЗ (% учешћа)							
Р. бр.	код	Опис кодне ознаке	2023	2022	2021	промјена у односу на 2022 (%)	промјена у односу на 2021 (%)
1	27	Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; битуменске материје; минерални воскови	9.5	9.9	8.6	-10.7	30.0
2	85	Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука; телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и сл.	8.5	7.3	7.6	9.1	30.8
3	84	Нуклеарни реактори, котлови, машине, апарати и механички уређаји; њихови дијелови	7.9	6.6	6.7	11.6	37.9
4	94	Намјештај; опрема за кревете и сл. производи (матраци, јастуци и сл.); свјетилке и др. расвјетна тијела која нису укључена на другом мјесту	7.8	7.8	8.8	-6.6	4.6
5	73	Производи од жељеза и челика	7.3	7.5	7.2	-8.8	19.1
6	44	Дрво и производи од дрвета; дрвени угаљ	5.9	6.5	6.8	-16.7	0.9
7	76	Алуминиј и производи од алуминија	5.1	8.8	6.6	-45.7	-8.8
8	28	Неоргански хемијски производи; органска и неорганска једињења племенитих метала, метала ријетких земљи, радиоактивних елемената и изотопа	5.0	5.4	4.6	-14.1	27.7
9	64	Обућа, назувци и слични производи; дијелови тих производа	4.9	4.7	4.9	-3.2	17.0
10	39	Пластичне масе и производи од пластичних маса	4.7	4.5	4.6	-3.5	19.7
I		Укупно (1 до 10)	66.7	68.9	66.3	-10.1	17.7
II		Остали производи	33.3	31.1	33.7	-0.3	15.7
		УКУПНО (I + II)	100.0	100.0	100.0		

Извор: Агенција за статистику БиХ, приказ ОМА

Међу десет најважнијих извозних група производа у 2023. години само двије групе производа оствариле су повећање извоза у односу на претходну годину: група производа кодне ознаке 84 - Нуклеарни реактори, котлови, машине и апарати остварила је извоз 11,6% већи, док је група производа кодне ознаке 85 - Електричне машине и опрема остварила извоз већи за 9,1%. Највеће смањење приликом извоза у 2023. години у односу на извоз у 2022. години забиљежено је код групе производа 76 – Алуминиј и производи од алуминија -45,7%, након чега слиједи смањење извоза забиљежено код групе производа 44 - Дрво и производи од дрвета -16,7%, 28 – Неоргански хемијски производи -14,1%, 27 – Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације -10,7% као и код других група производа приказаних табелом три.

У поређењу са подацима о извозу из 2021. године, само једна група производа кодне ознаке 76 – Алуминиј и производи од алуминија је у 2023. години забиљежила смањење извоза за -8,8%. Преостале групе производа приказане табелом оствариле су повећање извоза, те је највећи раст извоза по групи производа, БиХ остварила приликом извоза производа кодне ознаке 84 – Нуклеарни реактори, котлови, машине и апарати 37,9%, 85 - Електричне машине и опрема 30,8%, 27 – Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације 30,0%, 28 – Неоргански хемијски производи 27,7%, као и приликом извоза других група производа представљених табелом.

Табелом четири приказано је учешће у увозу према десет најзначајнијих група производа у посљедње три године. Такође, табелом је приказан проценат повећања/смањења увоза одређене врсте робе у 2023. години у поређењу са претходне двије године.

Табела 4. бх увоз према групама производа за период 2021-2023. (у %)

УВОЗ (% учешћа)							
Р. бр.	код	Опис кодне ознаке	2023	2022	2021	промјена у односу на 2022 (%)	промјена у односу на 2021 (%)
1	27	Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; битуменске материје; минерални воскови	13.2	16.6	11.9	-22.5	42.4
2	84	Нуклеарни реактори, котлови, машине, апарати и механички уређаји; њихови дијелови	8.6	7.2	7.8	16.4	41.2
3	87	Возила, осим жељезничких или трамвајских возила и њихови дијелови и прибор	7.5	5.4	6.2	33.6	55.0
4	85	Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука; телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и сл.	6.9	5.8	5.9	16.1	50.6
5	39	Пластичне масе и производи од пластичних маса	5.2	5.6	6.2	-10.3	6.5
6	72	Жељезо и челик	3.8	4.6	4.5	-19.6	9.2
7	76	Алуминиј и производи од алуминија	3.2	5.4	3.9	-43.6	3.1
8	30	Фармацеутски производи	3.1	2.7	3.6	10.5	10.3
9	73	Производи од жељеза и челика	2.9	2.7	3.0	3.7	20.5
10	74	Бакар и производи од бакра	2.0	1.7	1.9	14.7	38.6
I		Укупно (1 до 10)	56.4	57.7	55.1	-5.2	31.5
II		Остали производи	43.6	42.3	44.9	-0.1	25.0
		УКУПНО (I + II)	100.0	100.0	100.0		

Извор: Агенција за статистику БиХ, приказ ОМА

Међу десет најважнијих увозних група производа приказаних табелом четири, највећи раст увоза у 2023. години у односу на претходну годину остварен је код групе производа кодне ознаке 87 – Возила, осим жељезничких и трамвајских возила и њихови дијелови 33,6%. Знатан раст увоза оствариле су и групе производа 84 – Нуклеарни реактори, котлови, машине и апарати 16,4%, 85 – Електричне машине и опрема 16,1%, 74 – Бакар и производи од бакра 14,7%, као и група производа кодне ознаке 30- Фармацеутски производи 10,5%. Највеће смањење увоза у односу на 2022. години забиљежено је код групе производа кодне ознаке 76 – Алуминиј и производи од алуминија -43,6%, 27 – Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације -22,5%, 72 – Жељезо и челик -19,6%, 39 – Пластичне масе и производи од пластичних маса -10,3%, као и друге групе производа.

У поређењу са 2021. годином све групе производа приказане табелом оствариле су повећање у 2023. години. Највеће повећање остварено је приликом увоза производа кодне ознаке 87 - Возила, осим жељезничких и трамвајских возила и њихови дијелови 55,0%, 85 - Електричне машине и опрема 50,6%, 27 - Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације 42,4%, 84 – Нуклеарни реактори, котлови, машине и апарати 41,2%. Нешто мање повећање увоза оствариле су и друге групе производа приказане табелом.

Архива билтена:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=s